

17.87299

Літературний журнал

№ 5

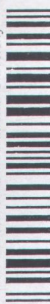
СЕРПЕНЬ

1941

РАДЯНСЬКИЙ ПИСЬМЕННИК

Ціна 1 крб. 50 коп.

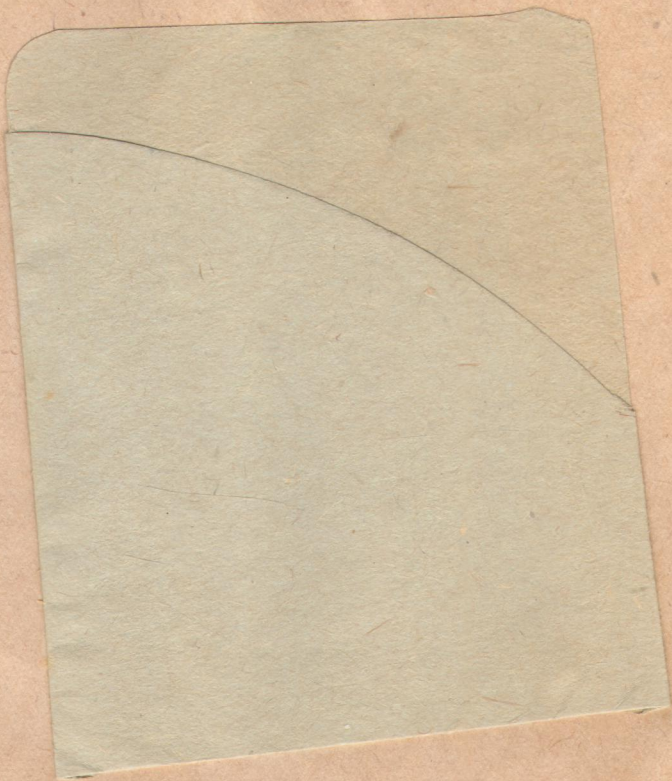
V.N. Karazin Kharkiv National University

00721292

1

200

200

К-5817а

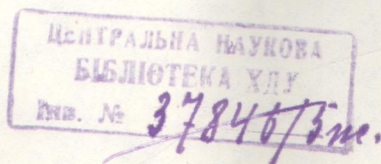
Пролетарі всіх країн, єднайтеся!

Літературний журнал

ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІЙ,
ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИЙ
ТА КРИТИЧНИЙ ДВОТИЖНЕВИК

ОРГАН СПІЛКИ
РАДЯНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ УКРАЇНИ

5
СЕРПЕНЬ
1941

ВИДАВНИЦТВО „РАДЯНСЬКИЙ ПИСЬМЕННИК“
КИЇВ — ХАРКІВ

11-5517

11-5517

Министерство
Внутренних
Дел

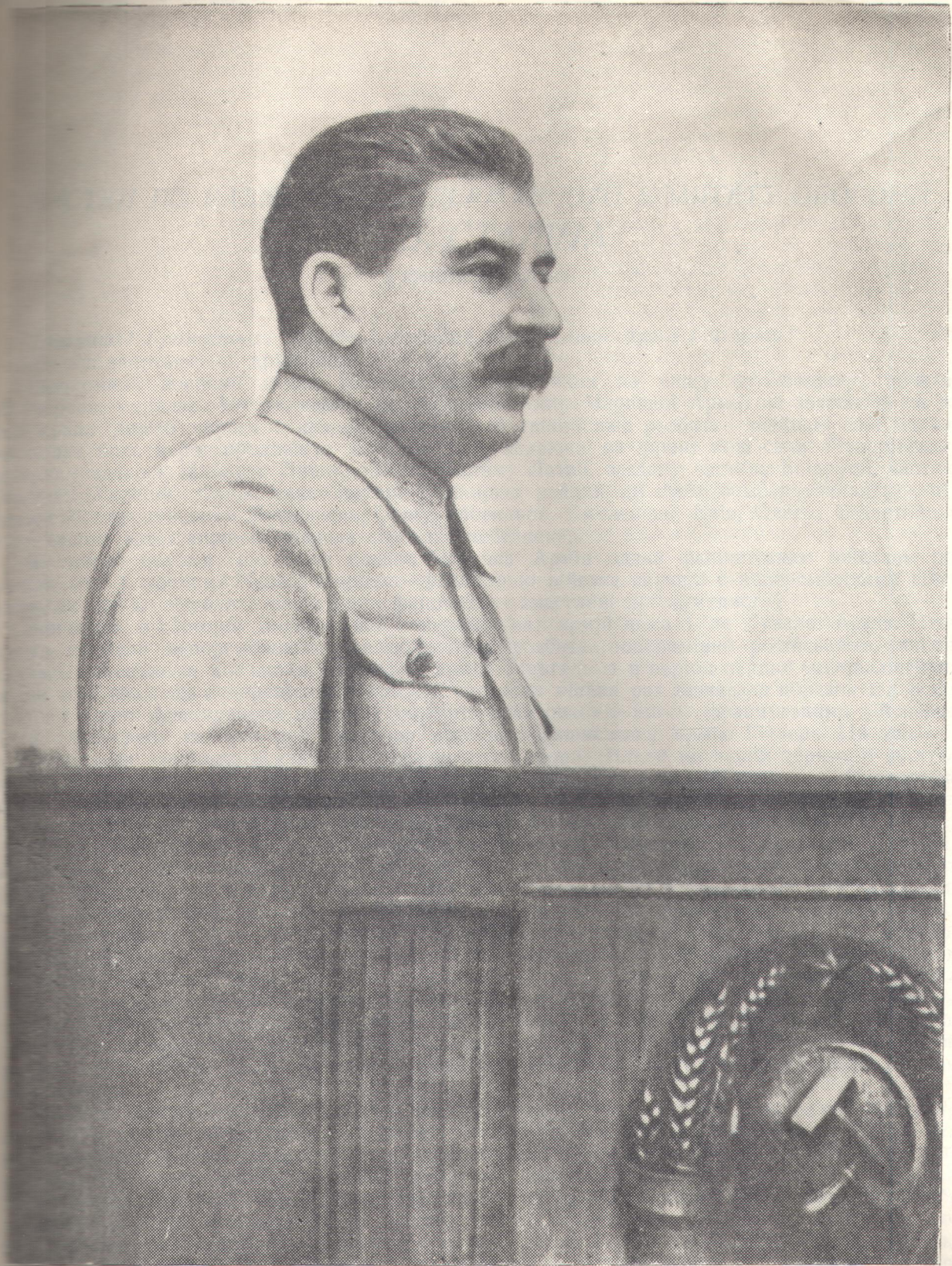
УПРАВЛЕНИЕ
ПОЛИЦИИ
ТАКЖЕ

ОТДЕЛ
ПОЛИЦИИ

5
СЕРИЯ
1041

11-5517

УПРАВЛЕНИЕ
ПОЛИЦИИ

ВИСТУП ПО РАДІО ГОЛОВИ ДЕРЖАВНОГО КОМІТЕТУ ОБОРОНИ

Й. В. СТАЛІНА

3 ЛИПНЯ 1941 РОКУ

Товариші! Громадяни! Брати і сестри! Бійці нашої Армії і Флоту!

До вас звертаюсь я, друзі мої!

Віроломний военний напад гітлерівської Німеччини на нашу батьківщину, початий 22 червня,— триває. Не зважаючи на героїчний опір Червоної Армії, не зважаючи на те, що кращі дивізії ворога і кращі частини його авіації вже розбиті і знайшли собі могили на полях бою, ворог продовжує лізти вперед, кидаючи на фронт нові сили. Гітлерівським військам вдалось захопити Литву, значну частину Латвії, західну частину Білорусії, частину Західної України. Фашистська авіація розширює райони дії своїх бомбардувальників, піддаючи бомбардуванням Мурманськ, Оршу, Могильов, Смоленськ, Київ, Одесу, Севастополь. Над нашою батьківщиною нависла серйозна небезпека.

Як могло статися, що наша славна Червона Армія здала фашистським військам ряд наших міст і районів? Невже німецько-фашистські війська справді є непереможними військами, як про це трублять безустанно фашистські хвастливі пропагандисти?

Звичайно, ні! Історія показує, що непереможних армій нема і не було. Армію Наполеона вважали непереможною, але вона була розбита поперемінно російськими, англійськими, німецькими військами. Німецьку армію Вільгельма в період першої імперіалістичної війни теж вважали непереможною армією, але вона кілька раз зазнавала поразок від російських і англо-французьких військ і нарешті була розбита англо-французькими військами. Те ж саме треба сказати про нинішню німецько-фашистську армію Гітлера. Ця армія не зустрічала ще серйозного опору на континенті Європи. Тільки на нашій території зустріла вона серйозний опір. І якщо в результаті цього опору кращі дивізії німецько-фашистської армії виявились розбитими нашою Червоною Армією, то це значить, що гітлерівська фашистська армія також може бути розбита і буде розбита, як були розбиті армії Наполеона і Вільгельма.

Щодо того, що частина нашої території виявилась все ж захопленою німецько-фашистськими військами, то це пояснюється головним чином тим, що війна фашистської Німеччини проти СРСР почалась при вигідних умовах для німецьких військ і невигідних для радянських військ. Справа в тому, що війська Німеччини, як країни, що веде війну, були вже цілком відмобілізовані, і 170 дивізій, кинутих Німеччиною проти СРСР і присунутих до кордонів СРСР, перебували в стані цілковитої готовності, чекаючи лише сигналу для виступу, тоді як радянським військам треба було ще відмобілізуватись і присунутися до кордонів. Чимале значення мала тут і та обставина, що фашистська Німеччина несподівано і віроломно порушила пакт про ненапад, укладений в 1939 р. між нею і СРСР, не зважаючи на те, що вона буде визнана всім світом стороною нападаючою. Зрозуміло, що наша миролюбна країна, не бажаючи брати на себе ініціативу порушення пакту, не могла стати на шлях віроломства.

Можуть спитати: як могло статися, що радянський уряд пішов на укладення пакту про ненапад з такими віроломними людьми і ізвергами, як Гітлер і Ріббентроп? Чи не була тут допущена з боку радянського уряду помилка? Звичайно, ні! Пакт про ненапад є пакт про мир між двома державами. Саме такий пакт запропонувала нам Німеччина в 1939 році. Чи міг радянський уряд відмовитись від такої пропозиції? Я гадаю, що ні одна миролюбна держава не може відмовитися від мирної угоди з сусідньою державою, якщо на чолі цієї держави стоять навіть такі ізверги і людожери, як Гітлер і Ріббентроп. І це, звичайно, при одній неодмінній умові—якщо мирна угода не зачіпає ні прямо, ні посередньо територіальної цілісності, незалежності і честі миролюбної держави. Як відомо, пакт про ненапад між Німеччиною і СРСР є саме таким пактом.

Що виграли ми, уклавши з Німеччиною пакт про ненапад? Ми забезпечили нашій країні мир протягом півтора років і можливість підготовки своїх сил для відсічі, якщо фашистська Німеччина рискнула б напасти на нашу країну всупереч пактові. Це явний виграш для нас і програш для фашистської Німеччини.

Що виграла і що програла фашистська Німеччина, віроломно розірвавши пакт і вчинивши напад на СРСР? Вона добилась цим деякого вигравного становища для своїх військ протягом короткого строку, але вона програла політично, викривши себе в очах усього світу як кривавого агресора. Не може бути сумніву, що цей нетривалий військовий виграш для Німеччини є лише епізодом, а величезний політичний виграш для СРСР є серйозним і тривалим фактором, на основі якого повинні розгорнутись рішучі військові успіхи Червоної Армії у війні з фашистською Німеччиною.

Ось чому вся наша доблесна армія, весь наш доблесний Військово-Морський Флот, усі наші льотчики-соколи, всі народи нашої країни, всі кращі люди Європи, Америки й Азії нарешті, всі кращі люди Німеччини — таврують віроломні дії німецьких фашистів і співчутливо ставляться до радянського уряду, схвалюють поведінку радянського уряду і бачать, що наша справа справедлива, що ворог буде розбитий, що ми повинні перемогти.

В силу нав'язаної нам війни наша країна вступила в смертельну сутичку з своїм найзлішим і підступним ворогом — німецьким фашизмом. Наші війська героїчно б'ються з ворогом, озброєним до зубів танками і авіацією. Червона Армія і Червоний Флот, переборюючи численні труднощі, самовіддано б'ються за кожну п'ядь радянської землі. В бій вступають головні сили Червоної Армії, озброєні тисячами танків і літаків. Хоробрість воїнів Червоної Армії — безприкладна. Наша відсіч ворогові міцніє і росте. Разом з Червоною Армією на захист батьківщини піднімається весь радянський народ.

Що потрібно для того, щоб ліквідувати небезпеку, навислу над нашою батьківщиною і яких заходів треба вжити для того, щоб розгромити ворога?

Насамперед необхідно, щоб наші люди, радянські люди зрозуміли всю глибину небезпеки, яка загрожує нашій країні, і відмовились від благодушності, від безтурботності, від настроїв мирного будівництва, цілком зрозумілих у довоєнний час, але згубних тепер, коли війна корінним чином змінила становище. Ворог жорстокий і неблаганний. Він ставить своєю метою загарбання наших земель, політих наших потом, загарбання нашого хліба і нашої нафти, здобутих нашою працею. Він ставить своєю метою відновлення влади поміщиків, відновлення царизму, зруйнування національної культури і національної державності росіян, українців, білорусів, литовців, латишів, естонців, узбеків, татар, молдаван, грузинів, вірмен, азербайджанців та інших вільних народів Радянського Союзу, їх онімеччення, їх перетворення в рабів німецьких князів і баронів. Ідеться, таким чином, про життя і смерть радянської держави, про життя і смерть народів СРСР, про те — бути народам Радянського Союзу вільними чи впасти у поневолення. Треба, щоб радянські люди зрозуміли це і перестали бути безтурботними, щоб вони мобілізували себе і перебудували всю свою роботу на новий, військовий лад, який не знає пощади ворогові.

Необхідно, далі, щоб у наших рядах не було місця нитикам і боягузам, панікерам і дезертирам, щоб наші люди не знали страху в боротьбі і самовіддано йшли на нашу вітчизняну визвольну війну проти фашистських поневолювачів. Великий Ленін, який створив нашу державу, говорив, що основною якістю радянських людей повинно бути хоробрість, відвага, незнання страху в боротьбі, готовність битися разом з народом проти ворогів нашої батьківщини. Необхідно, щоб ця чудова якість більшовика стала надбанням мільйонів і мільйонів Червоної Армії, нашого Червоного Флоту і всіх народів Радянського Союзу.

Ми повинні негайно перебудувати всю нашу роботу на військовий лад, все підпорядкувавши інтересам фронту і завданням організації розгрому ворога. Народи Радянського Союзу бачать тепер, що німецький фашизм невихомірний у своїй шаленій люті і ненависті до нашої батьківщини, яка забезпечила всім трудящим вільну працю і добробут. Народи Радянського Союзу повинні піднятися на захист своїх прав, своєї землі проти ворога.

Червона Армія, Червоний Флот і всі громадяни Радянського Союзу повинні відстоювати кожну п'ядь радянської землі, битися до останньої краплі крові за наші міста і села, проявляти сміливість, ініціативу і кмітливість, властиві нашому народові.

Ми повинні організувати всебічну допомогу Червоній Армії, забезпечити посилене поповнення її рядів, забезпечити її постачання всім необхідним, організувати швидке просування транспортів з військами і військовими вантажами, широкую допомогу пораненим.

Ми повинні зміцнити тил Червоної Армії, підпорядкувавши інтересам цієї справи всю

роботу, забезпечити посилену роботу всіх підприємств, виробляти більше гвинтівок, кулеметів, гармат, патронів, снарядів, літаків, організувати охорону заводів, електростанцій, телефонного і телеграфного зв'язку, налагодити місцеву протиповітряну оборону.

Ми повинні організувати нещадну боротьбу з усіма дезорганізаторами тилу, дезертирами, панікерами, поширювачами чуток, знищувати шпівонів, диверсантів, ворожих парашутистів, подаючи в усьому цьому швидке сприяння нашим винищувальним батальйонам. Треба мати на увазі, що ворог підступний, хитрий, досвідчений в обмані і поширюванні брехливих чуток. Треба враховувати все це і не піддаватись на провокації. Треба негайно віддавати до суду Військового Трибуналу всіх тих, хто своїм панікерством і боягузством заважають справі оборони, не зважаючи на осіб.

При змушеному відході частин Червоної Армії треба забирати з собою весь рухомий залізничний склад, не залишати ворогові ні одного паровоза, ні одного вагона, не залишати противників ні кілограма хліба, ні літра пального. Колгоспники повинні забирати з собою всю худобу, хліб здавати під схороненість державним органам для вивозки його в тилі райони. Все цінне майно, в тому числі кольорові метали, хліб і пальне, яке не може бути вивезене, повинно безумовно знищуватись.

У зайнятих ворогом районах треба створювати партизанські загони, кінні й піші, створювати диверсійні групи для боротьби з частинами ворожої армії, для розпалювання партизанської війни всюди і скрізь, для висаджування в повітря мостів, шляхів, псування телефонного і телеграфного зв'язку, підпалювання лісів, складів, обозів та ін. У захоплених районах створювати нестерпні умови для ворога і всіх його посібників, переслідувати і знищувати їх на кожному кроці, зривати всі їхні заходи.

Війну з фашистською Німеччиною не можна вважати війною звичайною. Вона є не тільки війною між двома арміями. Вона є разом з тим великою війною всього радянського народу проти німецько-фашистських військ. Метою цієї всенародної вітчизняної війни проти фашистських гнобителів є не тільки ліквідація небезпеки, навислої над нашою країною, але й допомога всім народам Європи, що стогнуть під ігом німецького фашизму. У цій визвольній війні ми не будемо самотніми. В цій великій війні ми будемо мати вірних союзників в особі народів Європи й Америки, в тому числі в особі німецького народу, поневоленого гітлерівськими заправилами. Наша війна за свободу нашої вітчизни зіллється з боротьбою народів Європи й Америки за їх незалежність, за демократичні свободи. Це буде єдиний фронт народів, які стоять за свободу проти поневолення і загрози поневолення з боку фашистських армій Гітлера. В цьому зв'язку історичний виступ прем'єра Великобританії п. Черчилля про допомогу Радянському Союзові і декларація уряду США про готовність подати допомогу нашій країні, які можуть викликати лише почуття вдячності в серцях народів Радянського Союзу, — є цілком зрозумілими і показовими.

Товариші! Наші сили незліченні. Зрозумілий ворог повинен буде скоро переконатись у цьому. Разом з Червоною Армією піднімається багато тисяч робітників, колгоспників, інтелігенції на війну з ворогом, який напав. Піднімуться мільйонні маси нашого народу. Трудящі Москви і Ленінграда вже приступили до створення багатотисячного народного ополчення на підтримку Червоної Армії. В кожному місті, якому загрожує небезпека навали ворога, ми повинні створити таке народне ополчення, підняти на боротьбу всіх трудящих, щоб своїми грудьми захищати свою свободу, свою честь, свою батьківщину — в нашій вітчизняній війні з німецьким фашизмом.

В цілях швидкої мобілізації всіх сил народів СРСР, для проведення відсічі ворогові, що віроломно напав на нашу батьківщину, — створено Державний Комітет Оборони, в руках якого тепер зосереджена вся повнота влади в державі. Державний Комітет Оборони приступив до своєї роботи і закликає весь народ згуртуватись навколо партії Леніна — Сталіна, навколо радянського уряду для самовідданої підтримки Червоної Армії і Червоного Флоту, для розгрому ворога, для перемоги.

Всі наші сили — на підтримку нашої героїчної Червоної Армії, нашого славного Червоного Флоту!

Всі сили народу — на розгром ворога!

Вперед, за нашу перемогу!

Павло Тичина

МИ ЙДЕМО НА БІЙ

Ти, земле наша, рідная, святая!
Ти, батьківщино любя, золотая!
Це знову напад? З ворогом двобій? —
Ми чуєм, нене! Ми йдемо на бій!

Чого від тебе ворогу потрібно?
За що свою він злість зганяє дрібно?
Бо ти єдина, вільна на весь світ.
В тобі свобода й сонце, ясен цвіт!

Чого той ворог так кипить, лютує?
Бо в нас пшениця вистига, квітує.
Чого той ворог нападати спішить?
Бо він вже знає, що йому не жити.

Бо ним в Європі скорені народи
Повстати можуть за зорю свободи.
А тим народам приклад і мета —
Лиш ти, радянська земле золота.

Ворожа ставка — ой же буде бита:
Червона Армія — вся славою повита.
Ми переможемо! В нашої бо землі
І правда й сила, й Сталін у Кремлі.

Ти, земле наша, рідная, святая!
Ти, батьківщино любя, золотая!
Це знову напад? З ворогом двобій? —
Ми чуєм, нене! Ми йдемо на бій!

Микола Бажан

ВПЕРЕД, ЧЕРВОНІ ПАРТИЗАНИ!

Вставай, народе України,
Виходь на бій із сел, із міст!
Нехай на наших землях згинє
Проклятий людоджер - фашист.

Тремти, недолюдку поганий, —
Червоні месники звелись!
Борці за волю — партизани
Собак фашистських нищать скрізь.

За людські муки, кров і сльози
Хай дохнуть, наче пси, кати,
Хай гинуть склади їх, обози,
Аеродроми і мости!

Палить їх сховища бензину,
Рубайте варту, рвіть зв'язок,
Щоб кроком тільки до загибуні
Став для фашистів кожен крок.

Стріляйте їх, топчіть у порох,
Громіть свинцем, беріть на штик,
Щоб ні один кривавий ворог
Від партизанських рук не втік.

Нема тобі пощади, кате!
Де підеш ти — загинеш ти!
Приперся хліба в нас шукати,
Та мусиш смерть свою знайти.

З фашистом панькатись не стане
Гвинтівка, бомба й кулемет.
Вперед, червоні партизани,
За волю, за народ — вперед!

ВОГОНЬ, ЗАЛІЗО І СВИНЕЦЬ

Чого ви прагнете, грабіжники з пустелі?
Чого ви претесь в радянський огород?
Чи не надієтесь, що славний наш народ
Подасть вам хліб і сіль на золотім тарелі?

О, по - належному ми зустрічаєм орди
Гостей, не кликаних у край наш на ралець!
Ми вержемо вогонь, залізо і свинець
На лапи їх брудні, в оскаженілі морди!

Рахунки давні в нас. Нам не забудь довіку,
Як кобит їх топтав України лани, —
Та пам'ятають же, напевне, і вони,
Як гнав їх наш народ, розбійну силу дику!

За кожну п'ядь землі, за кожен зойк дитяти,
За сльози матерів, за рідну, братню кров
З нас кожен — чує? — себе віддять готов,
Та й камінь неживий волає до відплати!

Єдина думка в нас і серце в нас єдине,
Ми прапор сталінський як сонце піднесли,
І ви, що здобичі сюди шукати йшли,
Найдете, прокляті, безславні домовини!

Все: труд робітника і сміливість героя,
І кожен дар землі, і кожен сплеск води,
І села квітчані, і горді городи, —
Все звернене на вас, як безпощадна зброя!

Шалійте! Землю рвіть отруйними зубами!
Сичіть гадюками і вийте, як вовки, —
Вам не уникнути покарної руки!
Над вами — тьма і кров, а сонця світ — над нами!

УДАР НА СЕБЕ!

1

— Увага, товариші командири!

Висока, міцна постать генерал-майора випросталась. Блиснули бойові ордени, над якими світилася золота зірка Героя Радянського Союзу. У руці складений папірець. Обличчя генерала, до найменшої зморшки знайоме кожному з льотчиків, що стояли перед ним, було серйозне й зосереджене. Брови ледь зсунулися.

— Оголошую наказ командування: „У відповідь на бандитський нальот німецьких фашистів на наші мирні міста наказую негайно провести нічний нальот на аеродроми ворога Т-18 і Т-34, розбомбити їх, висадити повітряний десант в тилу ворога в районі Грюневальда. Виліт провести сьогодні о 02 годині. Винищувачі супроводжують бомбардувальників, в разі потреби приймають удар ворога на себе“.

Генерал-майор склав папірець і уважним, запитливим поглядом обвів слухачів. Жоден м'яз не ворухнувся на цих спокійних, впевнених, засмаглих обличчях. Генерал поклав наказ на стіл.

— Командування операцією я доручаю Федотову, — сказав він. — Ескадрильєю винищувачів командує Рошин. Є запитання, товариші командири?

Генерал перечекав кілька секунд. Усі мовчали. Тоді генерал вийшов зза свого великого письмового стола.

— Більше мені нема чого сказати вам, товариші командири, — трохи змінивши голос, сказав він. — Радянські льотчики знають свої машини, знають свої обов'язки. Бажаю вам успіху, товариші командири! За батьківщину! За Сталіна!

— За батьківщину! За Сталіна! — пролунали у великому кабінеті вигук льотчиків. Генерал стояв біля стола з піднесеною рукою. Очі його блищали. Льотчики виходили з кабінету.

2

Бомбардувальники важко пробігали по землі сотню метрів і аж тоді відривалися від неї. Тремтячі промені прожекторів розтинали нічну темряву, простидали на аеродромі довгі світлі стежки. Похитуючи величезними крилами, бомбардувальники то потрапляли цілком на ці яскраві стежки, то, відходячи вбік, раптом потопали в темряві. В лютому гудінні моторів не було чути нічого. Слова замінялися хуткими і впевненими помахами прапорців, що метеликами трепетали в сліпучому сяйві прожекторів.

Рошин бачив міцну, кремезну постать Федотова. Ось його друг востаннє обернувся. Їх погляди зустрілись. Рошину здалося, що Федотов посміхнувся.

— Будь певний, Федотичу! — крикнув Рошин, хоч і знав, що той однаково не почує його. Але Федотич немов почув. Він махнув рукою Рошину і зник у кабіні. За мить його важкий бомбардувальник вже йшов, підстрибуючи, у темряву.

Тепер піднімалися винищувачі. Здавалося, ніщо не зв'язувало їх з порослим травою аеродромом. Мов єдиним дужим стрибком, вони вривалися в повітря, вгвинчувалися в нього, зразу ж таки набираючи висоту... Широкі крила і короткі товсті фюзеляжі надавали їм схожості з джмелями. Один по одному винищувачі проскакували через вузьенькі світляні стежки і зникали в густому морозі.

Рошин впевнено тримав штурвал. На мить його засліпили відблиски саява прожекторів на приладах керування. Потім зразу стало темно. Все йшло добре. Рошину здавалося, що він відчуває, як пропелер з непослабною силою тягне вперед вібруюче тіло винищувача. Вгору, вгору!

Десь позаду і з боків розгорталися в бойовому строю всі інші „яструбки“ — літаки його ескадрильї. Якось підсвідомо Рошин відчував їх присутність. Це бадьорило, спов-

радiсною енергiєю кожний м'яз його

Вже внизу мерехтіли сигнальні вогники бомбардувальників, що поволі набирали висоту. Винищувачі, поділившись на дві групи, летіли трохи вище, обабіч бомбардувальників. Бойовий стрій був виконаний. Рошин змінив обороти мотора і на коротку мить припружився, щоб відчуті загостренням слуху рівну й потужну пісню мотора. Тільки секунду дозволив він собі тримати очі заплесканими, але міг би і значно довше не розплющувати їх. Виліт проходив у точному і багато разів перевіреному ладі. Ніщо не могло порушити його звичну течію. А як там позараз Федотич? Напевне, все гаразд. Так відсамо, як і Рошин, він відчуває близькість алитоваришів, знає, що вони думають про нього, обвізнає священне гасло радянських льотчиків:

— Один за всіх і всі за одного!..

3

Обер-лейтенант Мерцель прокинувся від пронизливого звуку сигнального дзвоника. Він сів на ліжку, протираючи очі. Що трапилось? Невже виліт? Якого чорта знову гнати їх у повітря?.. Мало хіба доводилося працювати останніми місяцями в Югославії та Греції? Як усе це втимило всіх німецьких льотчиків... всіх тих, хто залишився, певна річ... Але ж то було там, на Балканах. А тут... ніхто не знає навіть, навіщо Гітлер розпочав цю нову, страшну війну...

А що війна з більшовиками буде страшною, в цьому ні Мерцель, ні інші льотчики не мали жодного сумніву. Це показав хоча б учорашній нальот на радянські міста.

Обер-лейтенант здригнувся. Так, з сорока літаків, що брали участь у вчорашньому нальоті, на аеродром повернулося всього шість. Ці більшовики літають одчайдушно, вони справді не знають страху!.. Тоді ж таки, вчора, Мерцель ледве уникнув нападу радянського винищувача, який, здавалося, ладний був протаранити його. Це була гостра гра на нервах: літаки мчали назустріч один одному — і справа була в тому, хто довше витримає це наближення. Напевне, радянський льотчик не мав наміру таранити... Але Мерцель перший не витримав цієї гри на нервах і круто пікірував униз... А зараз знову виді! Погано почуває себе людина, якій зовсім не хочеться вмирати... І, головне, чорт його знає, навіщо все це потрібно!..

Але наказ залишається наказом. Мерцель глянув на годинник. Стрілка показувала третю годину ранку. Знову дзвоник. Бодай йому...

В кімнату вбіг захеканий механік Фруман. Виструнчившись, він рапортував:

— Наказ: ескадрилі винищувачів негайно вилетіти назустріч радянським бомбардувальникам і винищувачам, що наближаються, пане обер-лейтенанте!

Мерцель не витримав. Прорвалася лють людини, якій усе набридло, страшенно хочеться спати і яку, проте, безжалісне командування знову посилає шукати смерті. Він схопив чобіт і жбурнув його в механіка.

— Забирайся під три чорти! — зарепетував він. — Знаю сам! Геть!

А коли переляканий Фруман вискочив за двері, Мерцель взявся одягатися, люто бурмочучи:

— Кляте життя! Спиш напіводягнений, виспатися не дають... Добре начальству, воно не літає... хібащо на параді... сидить у затишній кімнаті, тільки командує... Полетів би якийсь генерал, хоч би й сам маршал Герінг, та й спробував, як воно буває під кулеметами більшовиків, коли тільки й мрієш утекти, щоб не залишитися в хвості своїх, не прийняти всі кулі на себе...

... Сіра передранкова сутінь ще обгортала аеродром. Мерцель похмуро підійшов до свого „Мессершмітта“, люто відштовхнувшись ногою залізний бак, що стояв коло літака. Не глянувши ні на кого з льотчиків, він вліз у кабінку; але й на нього ніхто не дивився, кожен поринув у свої невеселі думки. Вмостившись зручніше, Мерцель спідлоба зиркнув на спущений прапорець сигналіста: він, цей сигналіст, певно, залишиться на землі... хоч і чужа, польська, а все ж таки тривка, тверда земля...

Майнув прапорець. Загули мотори. Мерцель ясно відчув, як заливає його нестерпна лють — не на когось одного, а на всіх. На генералів, що спали по своїх опочивальнях, на механіків і сигналістів, що залишалися тут, на землі, і найбільше, звичайно, на більшовиків, назустріч яким він змушений був вилітати... одчайдушних більшовиків, які лізуть пробоем, примушують офіцерів-льотчиків імперської німецької армії тікати, не оглядаючись, до своїх аеродромів, щоб врятувати життя...

4

Далеко внизу темніла земля. Рошин помітив, що небо на сході порожівіло. А з заходу швидко насувалися хмари. Вони пливли низько над землею розірваними клубастими острівцями. За півгодини вони будуть між літаками, що линути у височінь, і строкатими земними

візерунками. Рощин глянув на годинник. Четверта година, а як видно!

Бомбардувальники й винищувачі йшли тим самим непорушним строєм. Тепер уже можна було бачити земні орієнтири. Рощин задоволено відзначив, що курс був виконаний на „відмінно“. Він подивився назад і вниз.

Рівними трикутниками пливли в туманному ранковому повітрі важкі бомбардувальники, широко розпластавши величезні чорні крила. Вони були схожі на велетенських птахів, що підібрали пазурі і несуть в них якийсь вантаж. Незабаром цей вантаж упаде на аеродроми фашистів — і навряд чи варт було задирити тим, хто одержить цей подарунок.

Частина вантажу зірветься з важких літаків трохи пізніше. Вона не полетить каменем на землю, а затримається в повітрі, розквітне великими білими квітками парашутів. Але й ця частина вантажу згодом опиниться на землі, виконуючи наказ командування. І її дія буде, напевно, не менш руйнівною, ніж дія раніше скинутих бомб. Фашисти дістануть добрий урок!

Винищувачі пливли обабіч бомбардувальників. Рощин знав, що його товариші на швидкісних винищувачах навмисне стримують обороти моторів, щоб не відірватися від бомбардувальників. А хочеться, хочеться дати газ до відказу, натиснути на ручку кулемета.

Раптом все тіло Рощина вмиє напружилася. Руки міцніше вп'ялися в штурвал. Вдалині, у сивій димці, вище хмар, що повільно насувалися, з'явилися малесенькі чорні крапки. Вони швидко зростали, ставали більш чіткими, ясними. Вони наближалися. Це — літаки ворога, фашистські літаки!

Рощин знав, що і його товариші помітили ворога. Все ж таки він подав сигнал, погойдавши крилами „яструбка“. Тепер не можна гаяти часу! Кожна секунда багато важила. Мотор несамоовито загув. Тіло з силою втиснулося в спинку сидіння. З кожною миттю збільшуючи швидкість, винищувач помчав назустріч фашистам.

І водночас з літаком Рощина дали повний газ інші „яструбки“, інші винищувачі. Немов люті джмелі, в негмовному гудінні моторів вони линули вперед, залишаючи важкі бомбардувальники далеко позаду, приймаючи удар ворога на себе.

5

А втім, хто ж нападав — літаки з хвостатими зловісними фашистськими хрестами на крилах чи літаки з яскравими червоними зірками?..

Спочатку можна було думати, що нападають німці. Адже радянські винищувачі лише захищали свої бомбардувальники. Мерцель ішов для нападу. Ще здаля він уявляв очима в радянські літаки, готовий обстрілювати їх.

Але метою німецьких „Мессершміттів“ були не маленькі верткі „яструбки“, що летіли їм назустріч, а великі чорні птахи-бомбардувальники. Треба було зламати „яструбків“, проскочити повз них і нападати на бомбардувальники.

Мерцель потяг штурвал на себе. Його „Мессершміт“ круто шугнув угору. Обидва лейтенанти хотів виграти висоту. Але в той момент він помітив, що так само швидко йшов угору і радянський літак, який летів йому назустріч. Тепер обидва літаки зближались, круто вибираючись угору.

— Чорт! — промурмотів Мерцель. — Побачимо!

Коротка черга трасуючих куль з його кулеметів прошила повітря, майже з'єднавши обидва літаки дивним віялом. Але винищувач Рощина все так само наполегливо линув на Мерцеля.

Не залишалося часу думати. Руки Рощина автоматично натискали на важелі, і потужний цим наказом „яструбок“ з шаленою швидкістю мчав уперед, дедалі крутіше зриваючись у повітря.

Раптом „яструбок“ зробив складний переворот. Рощин побачив, як повз його крила знову простяглися димки трасуючих куль. І димки виникали щораз ближче. За секунду вони були б на тому місці, де щойно була голова Рощина. Збоку вискочив другий фашистський винищувач. Це він встиг підібратися до Рощина і обстрілював його з кулемета. Переворот в повітрі, зроблений цілком механічно і лише потім усвідомлений розумом, виніс літак Рощина спід обстрілу. Тепер уже Рощин опинився у хвості німецького винищувача.

Він відчув приплив енергії. Це було щось схоже на сп'яніння, радісне сп'яніння боєвими впевненістю в собі, в машині. Починалася головна частина ризикованої гри з смертю.

Перший „Мессершміт“, уникнувши зустрічі з літаком Рощина, прямував до радянських бомбардувальників. Другий ішов неподалік. Рощин побачив, як фашистський льотчик озирнувся і враз зробив крутий віраж, щоб уникнути можливого обстрілу.

Рішення прийшло зразу. На повному газ Рощин кинувся слідом за цим другим „Мессершміттом“. Рука лежала наготові на гашетці кулемета.

6

Німець відчував небезпеку. Крутим віражем він ішов убік, врятовуючись від обстрілу. Але Рошин бачив, що фашист одночасно хоче відвести його від першого „Мессершмітта“, що летів до бомбардувальників. Повторити крутий віраж!

Маленький силует німецького літака виник, нарешті, в рамці кулемета, — і в ту ж мить Рошин натиснув гашетку. Ручка затанцювала, застрибала в руці. Довгі темні димові сліди простяглися до „Мессершмітта“. Секунда, дві, три... І раптом фашистський винищувач накренився. З його фюзеляжа вистрибнув огонь. Чорний дим вирвався з передньої частини, в'юнкою стрічкою оперезав літак, розтягнувся химерним довгим плащем. „Мессершмітт“, перекидаючись, падав. Рошин встиг ще помітити, як безживною дерев'яною лялькою випала з нього маленька постать фашистського льотчика, що не встиг навіть використати парашут.

— З цим кінчено! А другий, що летить до бомбардувальників?..

Німець забирає вище й ліворуч, намагаючись підійти до бомбардувальників збоку. Рошин слідкував за ним, беручи напрям правіше, щоб опинитися між „Мессершміттом“ і бомбардувальниками. Швидше, швидше!.. Прийняти удар на себе!

Пригнувшись до штурвала, Рошин стежив за німцем. Тепер можна було не боятися раптового нападу другого фашистського винищувача. Завдання розв'язано правильно. Газу, газу!

З задоволенням Рошин відзначив, що відстань між ним і „Мессершміттом“ дедалі зменшується.

Мерцель помітив погоню. Треба було вибратися. Напасти на бомбардувальники? Але тоді він буде зовсім відрізаний від своїх. Адже решта німецьких винищувачів уже повернула назад, відігнана радянськими літаками. Та й сам Мерцель давно вже тікав би назад, коли б не так розлютився. Тепер він дякує собі за нестриманість, яка штовхнула його на цю дурість.

Є ще другий вихід: зразу ж круто повернути, вискочити праворуч, пройти на висоті над бомбардувальниками, випустити в них між іншим чергу з кулемета — і тікати, швидше тікати назад. Це було доцільніше: навіщо йому, Мерцелю, ризикувати, брати на себе більше, ніж узяли інші? Хіба хтось подумав виручати його потім? Навіщо йому бути хоробрішим від решти?

Цей вихід — єдиний придатний. Тільки б втекти від цього одчайдушного більшовика,

що женеться за ним, вже збивши один „Мессершмітт“!

— Праворуч!

7

Літак Мерцеля раптом повернув. Він ішов понад бомбардувальником, невпинно повертаючи на захід. Ще мить — і можна випустити чергу з кулемета. Але радянський винищувач був уже тут.

Відрізаючи Мерцеля від бомбардувальників, літак Рошина линув прямо на „Мессершмітта“, примушуючи його тікати вбік під грозою, що вони зіткнуться.

І знову обер-лейтенант Мерцель не витримав. Він віддав штурвал. Його літак шарпонуло вниз. Пікіруючим польотом він ішов до землі, рятуючись від радянського літака, який, здавалося, хотів протаранити його. Отак долетіти майже до землі, удаючи, що літак пошкоджений, перевернутися, навіть увійти в штопор. Тоді радянський льотчик кине думати про нього, піде своїм шляхом, можна буде над самою землею виправитися, врятуватися...

Але Рошин не пролетів над „Мессершміттом“. Він так само круто пішов униз. Два літаки швидше від каменів падали слідом один за одним.

Ось другий „яструбок“, немов справжній шуліка, крутнувся над „Мессершміттом“, ловлячи його в рамку кулемета.

Рошин натиснув на гашетку. Ціла черга куль пішла навздогін німцеві.

Літак Мерцеля перейшов у штопор. Вгвинчуючись у повітря, він стрімголов мчав до землі.

— Врятується... дурить, чи що? — майнула думка в Рошина.

Обер-лейтенантові Мерцелю пізно було врятовуватися. Спід дошки приладів вирвалося жовте полум'я, ударило йому в обличчя. Мерцель встиг ще перевалитися через борт. Пальці його правої руки конвульсійно сіпали куртку комбінезона, намагаючись знайти кільце парашута. Ось вони намацали його, вчепилися в кільце...

Але потягти кільце вниз Мерцель уже не міг. Він каменем падав униз, на чужу, польську землю...

Останнє, що встигли почути вуха обер-лейтенанта Мерцеля, були вибухи бомб, що рвалися на німецькому аеродромі. Останнє, що встигли побачити його очі, широко розплющені в жахливому передчутті смерті, були яскраві квітки радянських парашутів, які повільно пливли до землі.

Харків, 1941 р.

Михайло Бірюков

22 ЧЕРВНЯ 1941 РОКУ

Червеву ніч, радянську, мирну ніч
Збудили вибухів удари.
І з краю в край розлігся клич,
Луна тривожний, гнівний клич:
— Гей, кари гітлерівцям, кари!

На шахтах, на заводах, на ланах
Встає народ могутній, грізний.
Із вуст в уста: війна! війна! війна!
І бойовим перекликом луна:
— На бій! За Сталінську вітчизну!

Радянський край! Весела сторона,
Квітуча, мужня, працююча!
Твоїм заводам і ланам,
Твоїм відважним сталінським синам,—
До віку жити, жити, жити!

Харків, 1941 р.

З будинків міста, з сільських хат
Твори незламну силу,
Щоб коло них фашистський гад
Знайшов собі могили.

На бій! За вільне, радісне життя!
На бій! За щастя всіх народів!
На бій! За рідні села і міста!
На бій! За більшовицький рідний стяг,—
Вставай, народе,— рицар благородний!

Великий бій! Священний бій!
Назад не знаємо дороги!
В тяжкій, запеклій боротьбі
Фашистів били, б'єм і будем бити,
Нещадно бити до перемоги!

ПОДВИГ ВЛАСЕНКА

Місячко сховався за хмари. Над полем повисла густа темрява. Скошена зелена ярина, видолітки, розбита сільська дорога таїли мертву тишу. Не підпадьомкав перепел, мовчав цвіркуни, ланами сунув запах згарища. Запеклий бій ущух із заходом сонця. Він залишив цю тишу і напружене очікування звітанку...

Бійці Петро Власенко і Олексій Удовиченко звивались очима в темряву, насторожені, готові піймати найменший шелест на польових покосах. Секрет вибрався далеченько наперед частини. Замаскувався обіч шляху в полі на межі, під кущиком полину. Власенко очима й руками обмацував землю навколо. Пальцями натрапив на колосок. Взяв його, як брав перед жнивими в своєму колгоспі, — любовно, з теплом у душі. Прислухався, потім розтер колосок на долоні, дмухнув злегка, відчув вагу зерна. Намацав руку Олексія, висипав кілька зернят йому на долоню, решту поклав собі в рот. Молочне зерно прилипло до зубів. Подумав: не дозріло. Лани поливалися людським потом. Люди горді були за свої поля. Прийшла чужа чорна навала знищити їхню працю. Колгоспники не скорилися їй — самі знищили урожай, хоч, мабуть, у кожного серце обкипало кров'ю.

Тишу в полі порушив приглушений шум. Він уривався і знову зринав, ніби наближалася гроза, яка пролітає далеко над лісом. Власенко оглянув небо. Хмари плвли низько над землею, можна було сподіватися дощу. Було парко. Шум линув із землі. Петро торкнув плече Удовиченка:

— Чув? — прошепотів. Удовиченко, весь напружившись, потягся всім корпусом уперед. Але шум затих. Знову запала мертва тиша. Здавалося, обидва помилилися — навкруги не чути було жодного звуку. Власенко підвів голову над покосом, уперся ліктями в стерню. Минуло кілька довгих хвилин. Далеко спереду знову зринув глухий шум. Бійці вдивалися в темряву і вслухалися в ніч. За мить звук обірвався, але згодом долинув чутніше. Власенко підвівся вище, весь зосередився в прагненні розчленувати цей звук, зрозуміти, що породжує його. Шум котився

полем, за кілометр звідси, не далі. Густа темрява не давала змоги щось углядіти спереду себе.

Звук наближався, поступово підсилювався, розриваючи тишу на скошеній ярині. І тепер він був глухий, ніби йшов спід землі. Власенко уже багато разів ходив у розвідку і багато чого бачив, давно подружив з темною ніччю, навчився розпізнавати хитрість ворога. Нахилившись до Удовиченка і піймавши губами вухо товариша, прошепотів:

— Суне німецький танк... Розвідач... Гусениці обмотані полотном... Донеси командир частини, я стежитиму далі.

— Єсть, донести командир частини! — відповів Удовиченко, потиснув руку товаришеві і беззвучно потону в темряві.

Власенко тепер прагнув уловити напрямок фашистського танка. Ніч обгортала профіль ворожої машини. Але зіркі очі бійця намацали в темряві чорну пляму, яка поволі виростала, прямуючи на схід. Вона плвила сільською дорогою, що проходила за кілька метрів ліворуч від червоноармійця. Власенко швидко і тихо окопався під межею і приготував гранати. Танк зупинився. Над люком виросла крапка — очевидно, ворог хотів краще зорієнтуватися. За одну-дві хвилини машина знову посунула дорогою. Гусениці м'яко давили спориш. Танк наблизився до бійця. Власенко шосили кинув в'язку гранат під нього, а сам припав грудьми до вогкої землі в окопі.

Вибух гранат сколихнув повітря, пролунав тріском металу. Темряву прорізали густі кулеметні черги з танка. Кулемети захилялися, обсівали поле кулями. Але їм ніхто не відповідав. Танк припинив стрілянину і в полі стало так тихо, що Власенко відчував стукіт власного серця, ніби удари грому. Танк ще застрочив з кулеметів. Але Власенко і тепер йому не відповів.

Ще якесь мить танк постояв на місці, вибікуючи. Мабуть, його командування роздумувало про дальшу подорож. Потім машина поволі розвернулася і повз Власенка повернула назад. Вона ледве сунулася. Власенко зрозумів, що гранати пошкодили її. Не дати танку втекти! Затримати! Власенко розувся,

розмотав онучі, і, вхопивши гвинтівку, тихими, кошачими кроками кинувся за фашистським танком. Зігнувшись, щоб бути нижче танкової башти, червоний боець кількома стрибками догнав машину. Тихо плигнув на танк, поплазував до башти. Ухопившись рукою за виступ люка, Власенко, тримаючи гвинтівку наготові, примостився зручніше.

Невдовзі танк зупинився. Тихо відкрився люк і звідти підвівся німецький офіцер. Він лівою рукою обіперся об край кришки, за якою приचाївся Власенко, і, нахилившись набік, став вдивлятися в темряву.

Боець щосили ударив його штиком у плечі, напружив м'язи і витягнув офіцера з танка. Труп фашиста зсунувся по гусениці і упав поруч неї на ту землю, яку він прийшов топтати своїми поганими ногами.

Власенко знову сховався за кришку люка. Від напруження серце стукало в грудях. Довго чекати не довелося. Здивований таким раптовим зникненням офіцера, фашистський танкіст, простягнувши вперед руку з револьвером, поліз із машини. Власенко зачекав, доки він підвів свої плечі над зрізом люка, а потім блискавичним, міцним ударом, як і в перший раз, пронизав фашиста. Німець хрипнув і каменем упав у танк.

У машині залишився водій. Власенко спробував заглянути в чорну прірву башти. В бойовій частині спалахувала малесенька чер-

вона лампочка — водій сигналізував, вийшов до телефону офіцера. Лампочка кілька разів спалахувала і погасала. Власенко не вийшов. Ще за якусь мить шкрябнула кришка переднього люка і над ним з'явилася спочатку рука з револьвером, а потім і голова.

Власенко ударив штиком по руці водія. Револьвер брязнув об броню і скотився на землю.

— Руки вгору!..

Фашист злякано і оторопіло задер голову вгору: йому в груди дивився штик, над ним стояв червоноармієць, що здавався у темряві велетнем. Водій поволі підвів руки.

— От і всі! Іч які супчики!.. — вигукнув Власенко.

— Вас? ¹ — запитав тремтячим голосом фашист.

— Морда ти, от що!.. Пшенички у тебе в кишені заховалося. Сирої землі наїстися, як ти думаєш?

— Вас, вас?..

— Що ти васкаєш, замовч!..

Нічну тишу порушив шелест. Він злетів з танка.

— Сюди!

Знайомий голос капітана, командира батальйону, запитав пароль. Власенко відповів.

Полонений фашистський танк швидко відступив.

¹ Що?

Д. Каневський

ПАРТИЗАНСЬКА ПІСНЯ

Гей, на змія, на фашиста
Встав народ, немов гроза.
Лине пісня пломениста
Про хоробрих партизан.
Живе яскрава
Минула слава,
Строчить невтомний кулемет.
Вогнем - пожаром,
Міцним ударом —
Вперед, за Сталіна — вперед
Все, що власними руками
Здобули ми в цім краю, —
Кожен колос, кожен камінь
Нам поможуть у бою!
Живе яскрава
Минула слава,

Строчить невтомний кулемет.
Вогнем - пожаром,
Міцним ударом —
Вперед, за Сталіна — вперед!
Гей земля, земля радянська —
Ні кінця, ні берегів.
Бистра куля партизанська
Доганяє ворогів.
Живе яскрава
Минула слава,
Строчить невтомний кулемет.
Вогнем - пожаром,
Міцним ударом —
Вперед, за Сталіна — вперед!

ВІКТУАР

Хто це слово вигукнув першим —
Чи танкіст, в порох гадів зітерши,
Чи це ти мовив слово, солдате,
Порозбитий уламком гранати, —
У шпиталі? Чи може колони
Робітничі, де прапор червоний,
Мов крильми, лопотів понад ними,
Оце слово наповнили гнівом,
Почуттями душі вогняними...

Невідомо — чи в Празі, чи в Бресті,
Чи в Парижі, чи то в Бухаресті
Хтось це слово сказав проти гадів —
Всі міста ним сьогодні багаті.
Всі міста, всі краї під'яремні,
Кам'яниці і мури тюремні.
Як борня із фашизмом, це слово —
І гаряче, й просте, і велике —
Наче прапор, лопоче грозово.

Віктуар — перемога, звияжство,
Віктуар — слово, бурі грізніше,
Віктуар — пролітає над світом,
Віктуар — по всім світі хтось пише.

У країнах, де Гітлера чобіт,
Плачуть діти, народ весь конає, —
Там це слово летить у листівках,
Там це слово і в темряві сяє.
Віктуар — це загибель фашизму,
Віктуар — воля, взята з двобою,
Віктуар — як вінець оце слово,
Що на голову ложать герою.
Віктуар — так солдати говорять,
Віктуар — у майбутнє є двері,
Віктуар — так на площах дівчата
В Празі, в Відні гукають, Рів'єрі.

Там, де Харків, шепчу я це слово,
Коли в сонці оранжові дахи,
Я шепчу оце слово щоденно
Й повертаюсь обличчям на Захід.
Віктуар — я шепчу — перемога!
Віктуар — значить — гибель фашизму!
Чи ти чуєш мене, моя мамо,
Чи ти чуєш, моя ж ти вітчизно?

З польської переклав
Олекса Новицький

НІМЦІ

Не люди ідуть сараною,
Не люди, це — автомати,
Гвинтівки, танки, гранати
Залили пів Європи, —
Не робочі, не хлібороби,
А чоботи, маски із гуми —
Шереги німців бездумних.
Ідуть за сотнями сотні,
Ідуть
Все далі і далі —
В безодню.

В якій же зливій вогнистій,
Після якої поразки
Проснетесь від сну чадного
Розбою, вогню і крові?
Дітей пригадаєте власних,
Дружин, матерів і коханих,
І працю свою тихомирну,
І сонце в пахучій траві...
І, замість звірів окопних,
Людьми ви постанете знову,

І вигукнуть змучені груди
Звичайне і людяне слово:
— На що нам Європа?
Ходімо додому!
Повстанете. Пруг від шоломів —
Мов блискавка гніву на чолах.
Пов'язки в крові на багнетах
Червоно злетять прапорами,
А замість гранат смертоносних,
У німців, поляків, словенців
Вибухне пісня словами:
— Чуєш, сурми заграли...

Це вже не раз так бувало,
Що куля не в груди „ворожі“,
А в лоб офіцерський влучала,
І армія „непереможна“
Кидалася врозтіч, бувало.
І на стовпі найвищій ліхтарнім
Повисне Гітлер кривавий.

З польської переклав
Антон Шмигельський

ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА ХДУ

Ім. М.

Петро Козланюк

НА ПРИВАЛІ

Далі їхати ніяк не можна було. Дощ ішов щораз більший, а ніч немов захрясла смолою. Ми посувалися в шерезі машин зовсім поволі, а врешті грузовик наткнувся на „пробку“ і безнадійно зупинився.

Лейтенант вийшов з шоферської кабінки, щоб з'ясувати ситуацію на дорозі.

— Видно, стали ми тут до ранку, — згодом сказав він нам у півночі. — А ви мокнете, хлопці, га?

— Мокнемо, як ганчірки, товаришу лейтенант, — заворушилися на грузовику червоноармійці. — Якби десь брезент дістати, або що... Просто вода за спину тече.

— Еге, коли б то брезент. Але стривайте, я піду пошукаю.

Він почовгав чобітьми по болоту і скоро його кроки затихли в сльотяній темряві. Мокрі бійці стали глузувати один з одного.

— Хлопці, — роздався нараз голос лейтенанта біля машини. — Брезенту я так і не дістав, зате знайшов для вас стайню отут неподалеку. Злізайте, я вас проведу. Там і підсохнете, поки надворі розвидниться.

Незабаром весь екіпаж грузовика сидів у сухому затишку на запашному сіні. Бійці з задоволенням розмістилися, і деякі згодом уже почали й похрапувати, дрімаючи.

— Сергій! Пізняченко! — раптом розігнав хтось дрімливу тишу. — Ти спиш?

— Та ні, я вийшов ось покурити, — відповів силует танкіста з порога стайні.

— Слухай, Сергію... Ану розкажи нам, як це ти втік від німців. Га?

— Я ж розповідав уже все Потапову, чого там...

— Валяй, валяй, Сергію! — настійливо піддали з сіна кілька голосів разом. — Ти ж обіцяв, що розкажеш усім по дорозі... Давай!

— Ну, гаразд, зараз...

Він ще хвилину покурив з кулака на порозі, кинув недокурки у болото й помацки поліз на сіно. Вмостився.

— Ви слухаєте? — почав Сергій своє оповідання. — Історія, хлопці, просто таки смішна... В лісі під Н. я загнався в колону грузовиків противника і розбив до двох десят-

ків фашистських машин, коли враз на танк почали кидати гранати. Вискочив з палаючого танка в рівчак та й ну строчив по гадах з автомата. Але тут мене і застали знову фашисти.

— Га-а, большевик! — заревіли вони, валившись на мене цілою купою.

Ну, значить, прощай, Пізняченко! А саме вийшло гоже сонце зза лісу і мені чогось стало тоскно на душі, хоч та й плач. Невже, думаю, оце тільки я й воював з фашистами? Невже оце й кінець мій такий нікудишній?

Повели мене, розумієте, до якогось вимоклого білобрового офіцера, а цей мразу лусь у лице. Кричить він, шваргоче, лементує, а я з того всього — ані слова. Насказився, думаю, півень фашистський і заревовав мене й пристрелить. Але чомусь не стрелив, фашист біснуватий. Тільки побив мене наганом і кинув у якийсь смердючий курник, поставивши варту.

Так я й лежав там десь аж до полудня. Тоді прийшов знов цей самий білобровий офіцер і віддав мене якомусь зморченому конюхові, наказавши одвести кудись. Удвох ми й пошкандибали шляхом повз фашистські стани. Мій німець раз-у-раз мовчки поглядає на мене, як на своє нещастя, а я тільки посміхаюсь до нього заціпливо.

— Ох, і дурень же ти! — кажу йому вчі. — Сам, видно, робітник, а б'єшся за фашистських людоджерів проти робітничо-селянської влади. Невже ти, говорю, не второпаш своєю маківкою, що фашисти — і мої і твої вороги?

— Кайн ніхт ферштеен русіш, — відповідає він мені.

— Ну, і чорт з тобою, коли ти цього второпаш! — кажу я. — Видно, так дурнем згинеш за своїх ворогів. А твої голодні діти вже напевно ферштегнуть усе прекрасне Ферштеен?

— Вайтер, вайтер! — штовхає мене німець вперед.

Проводить він мене, розумієте, повз танкову колону, повз довгий ряд фашистських

артилерії. Раптом кілька ланок наших літаків загули прямо над шляхом. Ех, як наші льотчики сипонуть бомби на танки, як залопочуть по артилеристах кулеметними чергами! Фашисти кинулися врозтіч, ми з німцем і собі мерщій плигнули в жито на поле... Припали до землі, лежимо. З чорних смуг диму видно, що на дорозі пожежі. А наші соколи зовсім низько літають понад полями і стрекочуть у фашистуг, аж мені любо. Коли літак з'явиться над нами, мій німець перелякано пхає голову в землю, а я сміюся.

— Он який доблесний з тебе воєка! — глузую я з нього. — Це тобі, кажу, не Польща, не Франція, щоб чванитися силою перед зрадженими солдатами. Глянь, які прекрасні червоні зірки на крилах... Наші, брат, зірки, советські, комуністичні, а не твій божевільний фашист-катюга Гітлер.

— О, я, сов'єт Руслянд, комуністичен інтернаціональ, ферштеен! — сказав він мені хмуро.

— Ні чорта ще ти, — кажу, — не ферштеен. Дурень ти.

Тим часом літаки відлетіли і на дорозі знов зататакали танки. Мій німець підвівся в житі, розглянувся і враз каже мені рішуче: „ауф!“

Я, хлопці, зразу німця за ногу. Він перекинувся навзнак, аж гепнуло, а я тим часом схопив його гвинтівку і наставив до нього багнетом.

— Йй-богу, — кажу, — заколю, як кричатимеш і зробиш „ауф“. Краще й не пробуй!

Тримав я його так лежачого на прицілі, поки фашисти не проїхали геть дорогою. Потім я сказав йому „ауф“, і ми пішли хлібами далі від шляху. Посідали в житі під лісом. Я почастував німця махоркою.

— Слухай, кажу, Максе, чи як тебе там... Слухай і ферштеен хоч трошки, — показую

йому свої руки. — Дивись, такі вони робітничі, як в тебе, чи ні?

— Я, я, арбайтен! — показав він і мені з радістю свої мозолясті долоні.

— Ось бачиш, — говорю йому, — то якого ж ти бісового батька воюєш з нами? За кого — за своїх ворогів-фашистів, за капіталістів, проти нашої робітничо-селянської держави? Проти, сказати б, рот фронт?

Словами і на мигах я, нарешті, втовкмав йому, про що йде мова. Він почав мені щось живо й довго пояснювати, але я зрозумів тільки те, що офіцери їх „паф-паф“, тобто силою женуть на фронт. І ще зрозумів я також, що його звуть Карлом.

— Ну, не бійся, друже Карле! — поклав я йому руку на плече. — Поведу тебе до наших, а там скоро підеш і в Німеччину з нами — бити фашистів.

До вечора ми подружили. Він віддав мені всі патрони, поділився шматком сухаря, показував мені фотографію своєї сухорлявої „фрау“ з дітьми. А ввечері, коли добре стемніло, ми пішли в ліс. Орієнтуючись на постріли, ми з німцем потрапили просто в кашу фронтового бою наших з фашистами. Пролежали весь час у якійсь ямі. На світанку наші частини вигнали фашистів з лісу, і я опинився між своїми. Оце й усе, хлопці.

— Ну, а німець не пробував тікати? — запитав хтось.

— Куди там! Коли він угледів наших танкістів, то ще який радий був! — відповів Сергій. — Хлопці нагодували мого Карла і відправили в штаб. Німець на прощання аж розцілувався зі мною, щоб ви знали. „Геноссен“ — каже.

— Ну, і молодець ти, Сергію! — сказав хтось з бійців заздрісно.

Танкіст не відзивався. Під хліспотіння дощу надворі оповідач швидко став багатирськи похрапувати на всю стайню.

Микола Нагнибіда

МАЛАХІВ КУРГАН

Шоломом велетня лежить при морі,
Над бухтою здіймається курган.
Там на шпилі, ізвечора в дозорі,
Багнетом чërкаючи зорі,
Стоїть моряк і дивиться в туман.
Опівночі іду йому на зміну.
Між бастионів давніх і руїн
Із ядер пам'ятник матросові зустріну,
Який поліг отут за батьківщину,
І зупинюсь під зорями один.
А унизу, внизу за маяками,
На якорях ескадра спочива;
У бухті замкнуто пловучі брами,
Лиш кочегари стежать за парами,
Та на шпилі шепочеться трава.
І ядра димляться туманами нічними,
Завмер, мов перед штурмом, бастион,
І воїнами руськими, струнками
Стоять тополі, а за ними —
Долини чорноморської розгон.
Я прислухаюся...

І з дальнього прибою
Мені вчувається військовий барабан,
Нахімов бронзовий гука до бою...
І дихає на мене давниною
Огорнутий туманами курган.
Я прислухаюся...

Багнет напоготові...
Вдивляюся за море, вдалину.
Встає зоря. І віти калинові,
Над бастионом, в сонячній обнові,
Гойдаються, здригаються зі сну.
І поміж скель виблискують гармати,
А все живе розквітло навкруги.
Спокійно спіть в Малаховім, солдати,
Вгорнувшись в простріляні бушлати, —
Вітчизни неприступні береги!

Червень 1941 р., Харків

ВИПУСКНИКИ

Двері „Гіганта“, де жив Микола, були привітно відчинені. Прибиральниця Галя витирала на сходах порох. Це найкращий для вибирання час: студенти — хто в Інституті, хто в читальні, — в гуртожитку майже нікого нема. Побачивши Миколу, дівчина злегка зашарілася, випросталася і глянула на хлопця через плече. Вона знала, що Микола складає сьогодні останній іспит перед державною кваліфікаційною комісією.

— Поздоровте мене, Галю, я вже лікар, — стримуючи глибоке піднесення, трохи сухувато сказав Микола.

— Лікар! — стиха вигукнула Галя, і на дні її чорних очей засвітилася радість.

— Лікар-хірург, — пройшов до дверей своєї кімнати Микола. — А ви ж коли кінчаєте школу?

Галя хитнула головою, відкидаючи назад волосся.

— Ще практика зосталася, — сказала вона.

Це він, Микола, порадив їй іти в школу медсестер, організовану при медінституті. Вони були земляками. Одного разу розговорилися в коридорі і виявилось, що їхні села — за півкілометра одне від одного.

— І ви, Галю, ось кінчите школу, підготуйтеся і теж ідіть в інститут. Неодмінно в медичний, — умовляв її Микола.

Юнак усім знайомим радив бути лікарями. Розмовляючи з кимнебудь, усе зводив до медицини. Ба й справді, що може бути кращого, як знати кожну кісточку в людини, кожне волоконце, щоб бути архітектором, скульптором живої людини, як от Миколин професор Кирієнко. Колись Микола дав Галі почитати книгу цього професора про хірургію. Книга, видана 1915 року, трохи вразила дівчину своєю пишномовністю і все ж сподобалася Галі. Дівчина виписала навіть цитату: „Хірургія — це божественне мистецтво, яке має своїм предметом священний образ людини; хірург мусить піклуватися про те, щоб прекрасна гармонійність форм людини, зруйнована денобудь або розладнана, була знову відбудована“. Професор Кирієнко читав лекції і їм, медсестрам. За зиму ні одна

з Галиних подруг не пропустила жодного його слова. Отакі його лекції.

Але професор Кирієнко не тільки гарно говорить про хірургію. Одному хворому, що йому в першій імперіалістичній війні повідривало кисті рук так, що лишилися самі цурпалки від ліктя до кінця, професор Кирієнко відділив велику кістку від малої, обшив кожну з них окремо шкірою з живота пацієнта, і вийшло в чоловіка по два пальці на обох руках. Дуже швидко привчився він тими пальцями орудувати: одягатися, їсти, писати. Зараз працює рахівником у радгоспі „Шлях Ільїча“ і час від часу присилає професорові вдячні листи. Другий такий пацієнт професора працює на заводі „Світло шахтаря“. Галя навмисне їздила колись з Миколою одвідати його. Пацієнт наловчився так спритно працювати своєю новою рукою, наче вона зроду була така. А рука для людини — це все. Рука — найважливіше. От і Микола буде таким хірургом, як Кирієнко, коли не кращим, — з гордістю думає Галя. Вона певна навіть, що з Миколи буде ще кращий хірург.

Галя не набридала хлопцеві зайвими розмовами, не відтягала його від навчання, але завжди привітно усміхалася, зустрічаючись з ним, і пильно стежила за кожним кроком юнака: адже вона йшла за ним, йшла протореною ним стежкою. Дівчина завжди знала, коли та яку дисципліну складає Микола, кому складає, знала, що він одну оцінку дістає — завжди „відмінно“. З минулого року Микола робив уже легкі операції — розрізував карбункул, ампутував розтрощений сокирою палець на нозі в колгоспника. А цієї осені Микола зробив складну операцію гнійного апендициту. Галя потай дістала в студентів білий халат, напнула по самі очі білою хустиною, зав'язала рота марлею — замаскувалася так, що ніхто не міг пізнати її, — і пробралася разом із студентами в операційну залу. Поруч з Миколою стояв у ногах професор Кирієнко в пенсне, заклавши руки за спину. Асистенткою була Миколина товаришка по курсу. Хворий, засинаючи під нар-

козом, рахував спершу підряд, а потім почав спотикатися, безладно перескакувати з числа на число і, сказавши „вісімдесят сім“, на решті спинився й замовк. Микола, не поспішаючи, упевнено розітнув гострим блискучим лезом тонку шкіру пацієнта і, швидко перебираючи пальцями, спритно затискав місця, де просочувалися червоні, як рубін, краплини, а асистентка миттю зав'язувала ці місця лігатурою.

Операція була дуже складна: апендикс заховався глибоко і треба було виймати нутрощі, щоб знайти його. Микола, не розгубившись, майстерно проробив це, не проливши зайвої краплини крові пацієнта. Не поспішаючи, він так само акуратно зашивав рану, поки студенти-практиканти розглядали пійманого ворога, піднявши його високо над головами, до світла лампи. Це був куций червячок, весь посинілий і розбухлий від гною. Ще якась година або дві (хворий пізно вдався по допомогу) — апендикс розірвався б і хворий помер би від зараження крові. Після операції Галя сама чула, як професор сказав, скинувши спітніле пенсне і зворушено потиснувши Миколі руку:

— З вас, колего, буде хороший хірург.

І от він уже хірург. Він лікар! А вона, Галя? Як же вона тепер буде?..

Коли Микола ввійшов до кімнати й зачинив за собою двері, серце Галі враз сильно забилося, і дівчина сіла на табуретку, схиливши голову на одвірок. Очі її широко розплющилися. Він — лікар, кудись поїде, і Галя більш не бачитиме його.

Галя ніколи не зв'язувала в думці себе з Миколою. Але він колись так тепло усмінувся їй, потис руку, і може тому дівчина мимохіть зацікавилася — хто ж із дівчат подобається йому, кого він любить? Микола подобався всім студенткам, це вона давно вже знала. Вона бачила, як світилися очі асистентки, коли та розмовляла з ним після операції. Але Микола з усіма був однаково привітний. З нею, Галею, трохи привітніший, ніж з будьким іншим. Але ж вони — земляки...

Дівчина звелася на рівні ноги і взялася до роботи. Та коли витирала порошок коло Миколиної кімнати, якось ненароком зачепила й стукнула шваброю в його двері. Але зараз же, щоб Микола часом не подумав, що то вона навмисне стукає до нього в двері, стукнула вдруге об стіну напроти. Потім ще й ще, помалу одступаючи в глибокий коридор.

Микола не виходив...

У своїй кімнаті він сів до столу писати матері листа. А мати його вже старенька. Зосталася вдовою, коли Миколі було п'ять

років (батька-партизана німці у вісімнадцятому році забили). Тепер мати сидить у схваті коло вікна — під вікном цвітуть рози, і думає про нього, про Миколу. Думає, що син кінчить інститут, і тоді житимуть вони разом.

— Звичайно, разом житимемо, — угодливо підтакує Микола своїм думкам. От тільки як переконати стару, щоб вона, не вагаючись, кинула село і перебралася до нього в місто. Бо його, Миколу, залишають при інституті. А мати хоч і стара вже, але ніхто в колгоспі краще від неї пісні не заспіває, не споживає таких паляниць у жнива для косарів, як вона вмیه пекти; його матір шанують усі. Тож і схоче вона кинути колгосп? Чи схоче кинути хату, що від діда-прадіда ще дісталася їй?

„Я вже лікар, мамо, — писав Микола. — Працюватиму при кафедрі професора Киренка. Пригадуєте, я вам розповідав про нього? Чого це Варка Надута не приїхала до Києва? Я встановив тоді, що в неї вогнилий рак на губі. Думаю оце приїхати й забрати її сюди. Ми зробимо операцію й пришиємо їй з власної шкіри губу, ще краще за ту, що раніш була. От побачите“.

Загомніло радіо. Одна по одній летіла короткі інформації, подані по черзі то жіночим, то чоловічим голосом, про те, що в півдні почалися вже жнива, що робітники Донбаса перевиконують норми видобутку вугілля, що цього року буде великий урожай груш і яблук. Все те було звичайне, ніби вже й відоме, але Микола любив слухати інформації — в них відбивалося життя його країни.

— О дванадцятій п'ятнадцять слухайте наступ заступника голови Ради Народних Комісарів Союзу Радянських Соціалістичних Республік, народного комісара закордонних справ товариша Молотова, — раптом сказав жіночий голос.

Серце немов спинилося на мить. Микола підвівся і помалу наблизився до репродуктора. Радіо замовкло й довгу-предовгу хвилину мовчало.

А потім Микола відчув, що перед мікрофоном стоїть товариш Молотов. Відчув глибокіше, ніж прозвучав по радіо його голос.

„Громадяни й громадянки!“ — почав Молотов, і Микола вслухався в його голос, всім своїм еством, намагаючись вгадати наперед про що говоритиме нарком.

„Сьогодні о четвертій годині ранку, представивши жодної претензії Радянському Союзові, не оголосивши війни, німецькі фашисти напали на нашу країну, атакували наші кордони в багатьох місцях і бомбували“

наді... літаків наші міста — Житомир, Київ, Львів, Івано-Франківськ, Каунас і деякі інші, при чому...
...ї поранено понад двісті чоловік...“
...Щоб краще чути, щоб не пропустити...
...звук, Микола, затаївши подих, ви...
...стілець, хоч репродуктор був нарівні...
...головою. Тепер він опинився внизу, ...
...Микола зігнувся в дугу, жадібно ловлячи...
...чистого.

місто. Нальоти ворожих літаків і артилерійський...
...були зроблені також з румунської і...
...андської території“, — гнівно, з обурен...
...звучали з репродуктора слова.

вони. Миколіні очі, недавно такі лагідні, спо...
...ж ч...ні, тепер потемніли, стали великі, гнівні.
...нута...сь, ніби грім, прокотилося в ньому, але...
...їй?... хоч радіо і замовкло, все ще стояв і...
...а. ...ьки кулаки його міцно стислися. Поза...
...Кириленко волею Микола ще тягнувся до того, ...
...ньо... тільки но було, хотів якось пов'язати...
...сі... з тим, що є зараз, але даремно! Мить...
...одя... миті відрубана була гострим мечем, і те, ...
...за... за хвилину стояло перед ним як реаль...
...пр...ість, відходило зараз вдалину, немов кора...
...ащ...ель у море. Перед очима юнака стояла гріз...
...на небезпека. Микола не розгубився, ні —

тілі... як і вся країна, всі студенти, завжди го...
...кий був до війни, до несподіваного напа...
...ду. Але є різниця між чеканням небезпеки і...
...мою небезпекою: зараз треба було кудись...
...ву... щось робити...

Одну тільки хвилину стояв біля репродук...
...ра Микола, але за ту хвилину передумав, зва...
...ків, вирішив усе. Потім швидко повернувся...
...дверей і вийшов на вулицю.

Вулиця була не та. Обличчя у всіх рішу...
...погляди довгі, проникливі. Цими погля...
...ми люди обмінюються думками без слів, ...
...думками однастайними, грізними до ворога, ...
...рав... кулі. Хо́да прискорена, рвучка. Вікна й две...
...ні скрізь відчинені, і з кожного вікна чути...
...радіо військовий марш. Вулиця вся коли...
...ється, йде в похід.

До інституту по одному й групами поспі...
...ли студенти.

— Ідіть у залу, — говорив усім швейцар.
...знав уже, чого поспішають сюди юнаки.

У великому актовому залі було повно мо...
...; гуло, як у потривоженому вулику.

Микола зайшов туди, секретар партій...
...організації інституту стисло інформував...
...виступ Молотова, про те, що ворог ві...
...домо напав на нас, що він, як злодій, ...
...цька обстріляв наші мирні міста.

— Але перемога буде за нами! — кінчив...
...ретар словами наркома і спитав, хто хоче...
...слово.

Микола рушив до трибуни.

— Товариші, — почав він. — Фашисти напа...
...ли на нашу прекрасну батьківщину! Але, —
...втягнув він кулак вперед, — вони скоро пе...
...реконаються, що не дихати їм нашим соняч...
...ним повітрям! Пропадуть вони тут усі до...
...одного. Мій батько — партизан — бився з ні...
...мецькими окупантами, і я піду битися з ні...
...мецькими фашистами. Ми всі випускники, всі...
...молоді лікарі, весь випуск сорок першого...
...року піде на фронт. Я знаю, що кожен із...
...нас горить бажанням бути зараз там, на пе...
...редових позиціях. Вперед, товариші, за нашу...
...едину в світі соціалістичну батьківщину, впе...
...ред за Сталіна! — закінчив Микола під гучні...
...оплески.

Коли юнак зійшов з трибуни, в руках...
...у нього опинився олівець і аркуш паперу.

Один по одному підходили до Миколи...
...товариші-випускники і, прислухаючись до...
...того, що говорили з трибуни, називали свої...
...прізвища.

— Я маю великий хірургічний і організа...
...ційний досвід, здобутий у трьох війнах, —
...почув Микола добре знайомий голос профе...
...сора Кириленка і, мимохіть кинувши писати, ...
...підійшов до трибуни.

Юнак звик не пропускати жодного слова...
...знаменитого хірурга.

— Я теж хочу бути разом з моїми учня...
...ми, сьогодні вже лікарями. Хочу разом з ни...
...ми захищати нашу славу батьківщину. За...
...пишіть і мене, колего, — звернувся професор...
...до Миколи. — Я поїду разом з вами на фронт.

За ним записувалися ще професори, до...
...центи, асистенти.

— Ми поїдемо на фронт санітарами, — зая...
...вила студентка першого курсу.

Ще й мітинг не скінчився, як уже були...
...складені списки лікарів, лікпомів, сестер, са...
...нітарів і передані в райвійськомат.

— Всі, хто записався, — прозвучали остан...
...ні слова з трибуни, — будьте готові тут, в ін...
...ституті, на сьому годину вечора.

Микола поспішав додому. Треба було зда...
...ти постільне приладдя, повідомити матір, що...
...їде на фронт, скласти речі.

Тільки но Микола згорнув ковдру, як у две...
...рі постукали.

— Можна, — сказав юнак.

Але замість того, щоб ввійти, хтось ще раз...
...постукав. Хлопець підійшов і відчинив двері.

Перед ним стояла Галя в жакеті, з валіз...
...кою в руці. Вона зашарілася, як завжди, ко...
...ли бачила Миколу, але зараз в її обличчі...
...було щось особливе, рішуче. Вони стояли і...
...мовчки вдивлялися в очі одне одному.

Микола узяв у Галі валізку і поставив її...
...поруч із своєю біля столу.

— Ми поїдемо в ППМ чи ДПМ? — запитав юнак нарешті.

— В польовий перев'язочний медпункт, звичайно, краще, — сказала дівчина. — Але ти, як хірург, більше зробиш в дивізіонному медпункті, де бувають складні операції. А я вже буду твоїм асистентом, — тихо сказала Галя.

— Прекрасно, Галино! Тепер ти посидь тут, — посадив він дівчину на стілець, — а я

миттю скочу в бібліотеку, здам книги. Здавши, повернусь.

— Гаразд, — сказала Галя, скидаючи кет, — іди, а я наведу тут порядок.

І коли Микола з книгами в портфелі на порозі, вона тихо додала:

— Я чула, як ти говорив з трибуни, що наша школа, всі випускники теж записалися медсестрами.

Микола поспішав до бібліотеки. Хода була рівна, тверда.

Олекса Новицький

НЕХАЙ НАША СИЛА НА ВОРОГА ГРЯНЕ...

ПІСНЯ

Із сіл партизани на фронт виїжджають,
Шикуються брат біля брата.
Дружини стоять, матері не ридать
І спокою повні дівчата.
Прощайте, дівчата, поля і дороги!
Прощай ти, колгоспная ниво!
Ми в битвах здобудемо вам перемогу,
Щоб ви розцвітали щасливо.

Нехай наша сила на ворога гряне,
Хай лезами блискає гнів!
Вперед, партизани! Вперед, партизани,
У бій на фашистських катів!

У твердих, затиснутих міцно долонях
Знамена палаючі мають,
І Ровно на конях, і Дубно на конях,
Й Тернополь вже коней сідає.
Ще німець попросить жалю і пощади —
Жалю і пощади не буде!
До кари, до кари, до кари вас, гади,
До суду страшного, до суду!

Нехай наша сила на ворога гряне,
Хай лезами блискає гнів!
Вперед, партизани! Вперед, партизани,
У бій на фашистських катів!

Хай падають голови ворожі, собачі
Від наших ударів — додолу!
Ми вам пригадаєм атаки гарячі
Боженка і Щорса Миколи!
Взяли ми відгострені шаблі у руки
І міцно затиснули зброю,
На гадів обрушимо гострі шабляки.
До бою, останнього бою!

Нехай наша сила на ворога гряне,
Хай лезами блискає гнів!
Вперед, партизани! Вперед, партизани
У бій на фашистських катів!

Полтава, 1941 р.

НАРОД ВОЮЄ

ЮНІ ПАТРІОТИ.

Ворожий літак низько пролетів над селом і почав кружляти над високими пшеницями, вибираючи місце для посадки.

— Хлопці, фашистський літак підбитий, — гукнув Павлуша Подолян до своїх товаришів, — разом з ним пасли худобу на узліссі.

— Він не підбитий. Мабуть, диверсантів висадити, — заперечили гуртом Павлуші. — Підбитий так не літає.

Маттю вирішили: Павлуша біжить в село повідомити правління колгоспу, що під лісом ворожий літак, Стьопа Пастушенко, Катя Мухоморова і Володя Салабай житами біжать туди, де приземлився літак, залягають і слідкують, щоб не ховатимуться диверсанти, а двоє — Сашко Кравчук і Микола Слюсар — слідкують з лісу за всіма подіями.

Мотор літака десь глухо шумів за житами. Та не пройшло й п'яти хвилин, як знову гукнув літак над головами курсом на захід, лишивши в житах гурт диверсантів.

Сашко Кравчук виліз на дерево і ясно бачив, як з лугу, де сів літак, в жита кинулось десятеро диверсантів.

— Повзуть до лісу, — гукнув Сашко Миколі. — Я сидітиму на дереві, а ти біжи назустріч Павлуші. Скажи всім, що в лісі диверсанти. Приводь всіх до мене, я покажу, де вони ховатимуться.

За кілька хвилин згинці, щоб не помітили вороги, до лісу наближалася група колгоспників. В руках у багатьох була сокира, важкий лом. Попереду колгоспників йшли Павлуша і Микола.

Диверсанти, підповзши до лісу, перестрибнули через рівчак, як розбійники, оглянувшись навколо і, впевнившись, що нікого поблизу немає, сіли під кущем, розгорнули карту і почали про щось радитись.

Сашко чув уривки чужої мови і, обхопивши стовбур дерева, слідкував за кожним рухом диверсантів. Раптом він почув унизу позаду себе шелест. Оглянувся. Рівчаком повзли

до дерева Павлуша і Микола. За ними згинці і плазом пробиралися колгоспники.

Сашко рухом руки зупинив хлопців, на мигах пояснив, що диверсантів десять, і вказав напрямок та місце, де вони розташувалися.

Колгоспники зібралися в гурт. Самченко пошепки розподілив обов'язки, і надвечірню тишу розітнув залп. З вигуком „ура“ люди кинулись з рова на диверсантів. Удар був раптовий і несподіваний. Вороги розгублено підняли руки і здалися.

В диверсантів було відібрано карти, компаси, автоматичні гвинтівки і вибухові речовини.

Колгоспники привели полонених в село і здали їх командуванню частини Червоної Армії, яка йшла на фронт.

— А де ж ребята, які помітили диверсантів? — запитав командир.

— Та ось вони, — показав голова колгоспу.

Ребята вишикувались перед командиром.

— Від командування Червоної Армії оголошую вам подяку, — чітко промовив командир.

— Служимо вітчизні! — по-військовому відповіли ребята.

ЗАГРАВА НАД СЕЛОМ

До села М. щораз ближче підповзала коричнева чума. На заході було чути грім гармат і гуркіт жорстокого бою. Ворог, переступаючи через гори своїх трупів, нахабою ліз на нашу рідну землю.

Про збори ніхто не оголошував. Колгоспники і колгоспниці самі зібралися до будинку правління артїлі порадитись, що робити, як зустрічати фашистських розбійників.

— Все треба знищити, щоб загарбники прийшли на згарища і руїни, — першим почав старий Кузьма Верещака, колгоспний сторож. — Зробимо так, як закликав робити товариш Сталін: нічого не лишаймо фашистам.

Кожному біль стиснув серце. Шкода

було багатства. За селом шуміла, як море, густа пшениця. На луках паслися вівці і худоба. На колгоспному дворі стояли прекрасні будівлі, було повно машин. Все це багатство здобуто важкою, самовідданою працею. Шкода нищити його. Проте ненависть до ворога була сильнішою.

— Знищити все! — ухвалили одностайно збори.

На поле, неначе навесні, виїхали десятки колгоспників з плугами. Плуги врізалися в посіви буряків, вівса, ячменю, картоплі. Там, де ріс густий ячмінь, де цвіли картоплі і шумів овес, пройшли чорні борозни. Колгоспники працювали невтомно. А по той бік села косарі косили зелену пшеницю і жито; тут стрекотали жниварки і лобогрійки, кладучи в покоси високі, густі хліба.

— Нехай землю ворог їсть! Нашим добром він не поживиться! — промовив колгоспник Степан Панчук і швидше погнав коней, запряжених у жниварку.

Коли на землю спадав тихий літній вечір, колгоспники поверталися в село. Всі посіви, весь урожай було знищено.

Вибухи гармат наближалися. Для спочинку не було часу. Треба поспішати, щоб нічого не лишилося на поживу віроломному ворогові.

З села на схід виїхали десятки підвід, навантажених колгоспним добром і майном колгоспників. Прив'язані до возів, ішли корови, а далеко попереду пастухи гнали худобу.

Колгоспний сторож Кузьма Верещака обливав будівлі бензином; тепер тільки підкласти сірника — і все візьметься полум'ям. Завгосп артілі Микола Варивода стягав до однієї повітки увесь реманент і машини. Село пустіло. Хто возом, хто пішки покидали насиджені місця і йшли геть, щоб не зустрітися з ворогом, який несе кров і смерть. Лишалася тільки група колгоспних активістів: вони мали підпалити село, а потім податися в лісі — поповнити загони партизанів, громити фашистських варварів з тилу.

— Товариші, — звернувся голова колгоспу Павло Гончарук до колгоспних активістів. — За годину ми покинемо наші рідні місця. Покинемо, але не надовго. Скоро ми знову повернемося сюди. Ворог знайде собі могилу на нашій землі. Ми нічого йому не лишаємо. Зараз спалахнуть наші будівлі. Жаль бере, боляче... Однак ради перемоги над ворогом ми це зробимо. Нічого не пошкодуємо... Не тільки багатства, але й свого життя, аби тільки фашисти були розгромлені.

...Спалахнув вогонь. Червоні язики полум'я знялися над колгоспними будівлями.

Заграва пожежі освітила дорогу партизанів, які йшли до густого лісу.

ПОДВИГ КОЛІЙНОГО ОБХІДНИКА

Другу добу колійний обхідник Григорій був на ногах. Десятки разів він оглядав доручену йому ділянку, перевіряв, чи не пошкодили її диверсанти. Тепер пильність особливо потрібна. Недалеко фронт. Щогодини на захід проходять ешелони з червоноармійцями і боеприпасами. А ворог далі частіше перекидає в наш тил диверсанти, яким дається завдання руйнувати залізницю, висаджувати в повітря мости, підпалювати склади з паливом.

Світало. Туман легенькою наміткою оповивав залізничну колію, яка проходила через ліс. Ранкової тиші ніщо не порушувало, хібащо в лісі інколи затюхкає соловей. І знову западає тиша.

До будки лишилося кількасот метрів. А пройти їх важко. Ноги, неначе налиті оловом, ледве ступають. Григорій вирішив на узліссі трошки спочити, а тоді вже йти до будки.

Він присів під деревом. Сидіти теж не легко. Дрімота зліплює очі, втома клонить до сну. Обхідник і не зчувся, як задрімав.

Легенький шелест в кущах збудив Григорія. Він насторожився. В таку пору може носити тільки непевних людей. Для пастухів ще занадто рано. Та й по суніці ніхто на світанку не приходить. „Не інакше, як диверсанти“, — подумав Григорій і заховався в кущах, щоб побачити, хто навідався так рано до лісу.

Довго чекати не довелося. Григорій помітив, як з лісу виповзли двоє і підбиралися до залізниці. Вони не оглядалися. Слідом за ними поповз Григорій.

Диверсанти добралися до колії і почали свою чорну роботу. Григорій підвівся на ноги і, щосили ударивши ключем по голові, звалив диверсанта. Кров залила тому все обличчя. Ворог скорчився в передсмертних судорогах і скотився під укіс.

Звірем стрибнув другий диверсант до Григорія, вистрілив з револьвера. Пекучий біль обпалив руку. Григорій кинувся на диверсанта. Звалив його з ніг, вибив револьвер. Зав'язалась нерівна боротьба. Диверсант силкувався схопити за горло, простягав руку, щоб дістати револьвер. Знесилений і стомлений Григорій впивався зубами в тіло ворога, виривався спід нього, знову падав і чув над собою хижі хропіння фашистського розбійника.

Барвара Семенівна занепокоїлась: з неї щось трапилось. За багато років звикла, що Григорій закінчує завжди обхід за дві години. А ось вже скоро години, як його немає. Час тепер неспокійний. Барвара Семенівна напнула хустку і вийшла на колію. Йшла швидко, вдивлялася, намагаючись помітити крізь туман постать. Але нікого не видно. Три-чотири було серце, мимохить прискорювало кроки. Серце немов віщувало якесь лихо. Раптом поперед себе Барвара Семенівна почула якийсь шум. Прислухалася... Стогін. По рейці чимсь залізним. Барвара Семенівна кинулась вперед. За кілька кроків помітила, як двоє боролися на землі. Вона лежала скривавлений ключ і револьвер. Все стало ясно: диверсанти.

Дружина обхідника впізнала Григорія, який пручався в міцних руках ворога. Вона кинулась на диверсанта і влізла йому в горло. Диверсанти захоплювали і випустили з рук жертву. Чорний на землі, весь закривавлений, Григорій ледве встав на ноги. Збоку лежало ще тепле, але вже мертво тіло мерзотника.

Знак лісу почувся ритмічний стукіт коліс. Григорій вийняв з чохла жовтий прапорець і відкрив дорогу ешелону на фронт. **ГЕРОІ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ**

З діда Василя з давніх-давен така звичка: встане вдосвіта, візьме на полигач корову і веде її пасти. Корова йде попасом до самого лісу, а коли сходить сонце, дід веде її додому.

Дарма, що фронт недалеко і не зовсім небезпечно виходити з села. Дід Василь на все це не зважав.

— Та хто там мене, старого, зачепить, кому потрібен? — з цими словами він відв'язує корову і вів її в ліс.

Діяльність фронту була недалеко. Дід чув від червоноармійців розповіді про віроломність ворога, про десанти, що їх висаджують у нашому тилу фашисти, про звірства гітлерівців.

— Не така це війна, як була русько-німецька, — підсумує дід Василь і розповідь про якийсь епізод війни, що її учасником він був.

Корова підходила ровами до самого лісу. Повільно ступав за нею дід Василь. Коли дід дійшов би до самого лісу, коли б помітив за деревами постаті озброєних людей, одягнених не так, як червоноармійці.

— Чи це не той самий десант, про який мені хлопці розповідали? — промайнуло в голові діда. — Еге ж, це він.

Дід тихенько завернув корову назад і, зійшовши з рову в жита, скільки було старечих сил, погнав її додому.

— Марусе! Прив'яжи корову, а я зараз повернуся, — кинув дід у ворота і побіг до штабу частини, який містився поблизу правління колгоспу. Дід Василь розповів командирові про все і додав, що, напевне, в лісі заховався десант, висаджений німцями. Командир подякував дідові і попросив хвилинку зачекати. Тривога. Бійці приготувались.

— А тепер, дідусю, розкажіть, як краще підійти непомітно до лісу й оточити його, — звернувся командир до діда Василя.

— Ходім зі мною. Я проведу, — відповів той.

Яругами й житами пробирався червоноармійський загін. Залізне кільце все тугіше змикалося навколо лісу. Дід Василь, ідучи поруч командира, пошепки розповідав, як він побачив фашистський десант.

— А може б ви й мені дали якусь гвинтівку — добре одного фашиста вкладу! Не дивіться, що я старий — руки в мене ще міцні, та й око не мигне, коли цілитиму в ворога, — промовив дід до командира.

— Це можна. Чому б не дати? — відповів командир і наказав лейтенантові видати гвинтівку.

З усіх кінців лісу на ворога посипався свинцевий дощ. Як підкошені, падали фашистські людоджери. На вогонь червоноармійців вони відповідали вогнем. Відчуваючи неминучу смерть, гітлерівські головорізи оскажені і люто відбивалися.

Дід Василь заліз за товстим деревом, вибирав ціль і, влучно стріляючи, голосно лічив забитих...

— Один!

— Два!

— Три!

Більше ніхто не почув дідового голосу. Фашистський снайпер обірвав життя відданого патріота вітчизни діда Василя Прокопчука.

Фашистський десант був увесь розгромлений.

На вигоні за селом, де виструнчились високі тополі, поховано діда Василя. Бійці і колгоспники насипали високу могилу і поставили на ній дошку з написом:

ТУТ ПОХОВАНО ГЕРОЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ
ВІЙНИ ПРОТИ НІМЕЦЬКОГО ФАШИЗМУ
ВАСИЛЯ ПРОКОПЧУКА

1879 — 1941

Над могилою шумлять високі тополі, дівчата несуть сюди вінки з нев'янутих квітів, вітер розносить славу про героя Василя Прокчука.

БОЙОВА ПОДРУГА

— Товаришу лікар! Чому ви не хочете мене зрозуміти? Я не можу тут лежати, коли на фронті мої друзі б'ються з ворогом, коли весь народ піднявся на боротьбу. Моя рана не перешкоджатиме. Випишіть і я піду, — просив лікаря госпітальєра сержант Григорій Гущин.

Але лікар був неблаганний.

— Полежите ще десяток днів, видужаєте цілком, тоді й на фронт можна. А зараз не випису. З мого боку це буде злочин, — твердо відповів лікар.

— Тоді я сам піду, не питаючи нікого. Нехай це назовуть недисциплінованістю, порушенням, чим хочуть. Я не в тил тікати, а на фронт, на бій з ворогом вітчизни, — відповів на слова лікаря сержант Гущин.

І справді, на другий день лікар побачив, що койка Гущина порожня. Велика неприємність! Довелося скликати спеціальну нараду всього медичного персоналу, наказати пильніше доглядати хворих і дати рапорт про втечу на фронт сержанта Гущина.

Тим часом Гущин пробирався до фронту. Де була його частина, він не знав, але сподівався знайти її. Іти дорогою, де проходили

на фронт війська, Гущин не хотів: він бачив, що помітять забинтовану рану і поведуть знову до госпітальєра. І Гущин подумав про манівця.

Коли звечоріло, Гущин зайшов у село. Хотілося відпочити і поїсти, щоб ранком рушити далі. Сержант зайшов у хату край села. Його зустріла на воротах дівчина з русою косою та очима кольору неба і гостинно просила до хати.

— Заходьте, відпочинете, — ласково сказала дівчина і відчинила ворота.

Ранком Гущин вийшов не сам. З ним була Паша — та сама дівчина, яка вчора запросила його зайти спочити і перев'язала рану. Паша йшла на фронт.

Сержант знайшов свою частину і доповів командирові:

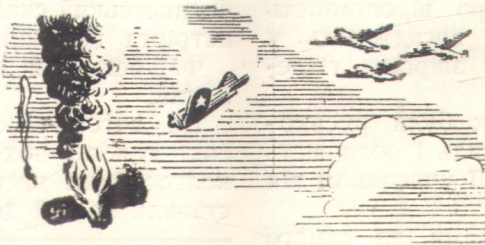
— Товаришу капітан! Сержант Гущин цілком здоровий і повернувся в частину. Разом зі мною прибула сестра Паша Череденченко.

Бойова подруга, залічена до частини, пішла грізними шляхами війни.

* * *

Міцніє незборима сила радянського народу. На бій з ворогами йде героїчне пополнення. В тилу окупантів відважно діють легендарні партизани, на фронті і в тилу кується перемога над віроломними бандитами.

Все, що є світлого і благородного, —
Стає у ряди ополчення народного.

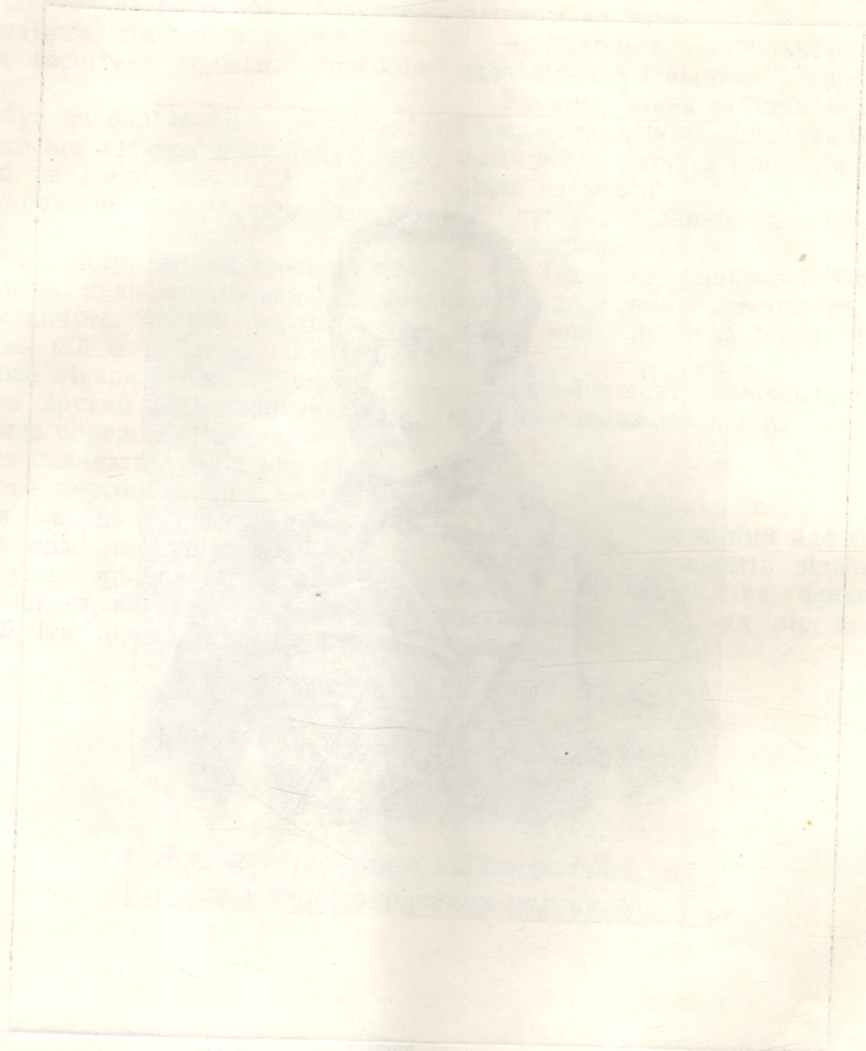

1841—1941

М. Ю. ЛЕРМОНТОВ

1841-1891

M. O. NEWMONT

ДВА ВЕЛЕТНІ

В злотній шапці старовинній
Сивий руський богатир
Гостя ждав в своїй країні
Ізза моря та зза гір.
Вже про нього в цілім світі
Поголоска грізна йшла.
І помірятися міццю
Їх охота узяла.
І прийшов тоді з війною
Тритижневий молодець

І зухвало хап рукою
Супротивників вінець!
Та лиш посміхом недбалим
Руський витязь відповів,
Звів плечима — і зухвалий
Тільки охнув — і злетів!
І упав він в дальнє море
На незнаний острівець,
Там, де буря на просторі
Гонить хвилі навпростець.

Переклала Наталя Забіла.

ПОЛЕ БОРОДИНА

1
Всю ніч лежали без наметів
Біля гармат у темноті.
І, гострячи свої багнети,
Слова шептали ми святі.
До ранку бурі не вшухати;
Підвівшись із станка гармати,
Я другу так сказав:
„Послухай пісню непогоди,
Вона бурхлива, як свобода!“
Та він не чув, свої пригоди
Напевно споминав.

2
Зорю пробили барабани,
І схід туманний побілів,
Від ворога удар нежданий
На батарею налетів.
І вождь сказав перед полками.
„Чи не Москва, бійці, за нами!
То ж під Москвою вмерем,
Як наші браття помирали!“
І ми загинуть обіцяли,
І клятву честі доказали
Цим Бородінським днем.

3
Що Чесма, Рімнік і Полтава
Згадаю — холод пробіжить.
Там душі хвилювала слава,
А тут відвазі вічно жить.
Безмовно ми ряди зімкнули;
Ударив грім, завили кулі;
Перехрестився я.
Мій друг упав і кров лилася,
Душа від помсти затряслася,
І куля смерті пронеслася
На ворогів моя.

4
Вперед, вперед! І ми помчали...
І я про все забув в цей час.
Шість раз ми поле віддавали
І відбивали стільки ж раз.
Мов тіні, бігали знамена,
А смерть літала біля мене.
Вогонь в диму, жара.
Кіннота звірем налітала,
Утомлена рука здригала,
Летить гарматням заважала
Кривавих тіл гора.

5
Живі із мертвими зрівнялись.
Та незабаром ніч прийшла,
І тих, які в живих zostались,
Густою тьмою розвела.
Гармати більше не ревіли,
І барабани заgrimіли —
І ворог відступив.
Але дорожче день дістався!
Помилуй боже! Я zostався.
Та й впав на труп, що тут валявся,
І голову схилив.

6
І міцно, міцно наші спали
В фатальну ніч — вітчизни час
Ви, друзі, мертвими упали,
Урятувать не можем вас.
І все ж у спогадах про славу
Сильніше Рімніка, Полтави
Гримить Бородіно.
Скоріше зрадить звук пророчий,
Скоріш небесні згаснуть очі,
Ніж в пам'яті синів півночі
Забудеться воно.

Переклаа Данило Бакуменко

Олександр Корнійчук

ГІТЛЕР — ЛЮТИЙ ВОРОГ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Фашистська зграя Гітлера, напавши на Радянський Союз, сконцентрувала величезні сили на кордоні України. Розбишацька фашистська зграя гадала собі, що досить кількох днів, і Червона Армія не витримає, а багатенна радянська республіка — Україна стане здобиччю зголоднілих орд німецької армії.

Про Україну фашисти мріяли здавна, бо примара голоду і виснаження завжди стояла перед ними. Не тільки в розбишацькій гітлерівській книжці „Моя боротьба“ написано про експансію на схід. Вийшло багато фашистської літератури з планами загарбання України. Повиходили навіть такі книжки, де гітлерівські писаки запевняли німецький народ, що українці нібито тільки сподіваються війни і самі радо начеплять собі на шию фашистське ярмо, стануть добровільними рабами фашистських розбишак. А що вийшло? Після перших днів війни Гітлер замість переможного маршу по Радянському Союзу захлинається в крові німецьких солдатів. Він втратив уже не менше як мільйон убитих, пораниених і полонених. Замість обіцяного німецькій армії українського пшеничного хліба, сала, цукру фашистські п'яні орди натрапили на нищівний удар, на величезний опір не тільки Червоної Армії, але й всього українського народу поголовно. Українці разом з братерським російським народом та іншими народами Радянського Союзу одностайно встали на священну вивольну війну, і в кожному домі, в кожній хаті дано святу клятву — краще смерть, ніж фашистська неволя.

Український народ — слов'янський народ. Гітлер — найлютіший ворог слов'янських народів, отже й українського народу.

Фашисти з перших днів війни одразу зрозуміли, що вони мають діло не тільки з Червоною Армією, але й з усім 200-мільйонним великим радянським народом. Хвастовиті і загонисті верховоди Німеччини, що звикли перемагати не так зброєю, як провокацією, шпіонажем і продажністю правителів в багатьох країнах, переконалися, що кожна мирна хата, кожен дім на Україні — фортеця, а ліси — грізна сила, звідки блискавично налітають партизани і розбивають не тільки обози, а й цілі військові відділи. Це мусило визнати командування німецько-фашистського війська у своїх листівках. Фашисти скидають листівки над лісами і глибокими ярами, на захопленій частині української території. Зміст цих листівок такий:

„Українці, бій кінчився. Ми перемогли. Навіщо ви стріляєте нам у спину, нападаєте на наші обози, уби-

ваєте наших солдатів? Це небагатородний вчинок, ходьте з лісів, перестаньте стріляти; негарно стріляти з лісу, нападати вночі на наше військо. Це не бандитизм, і ми за це будемо всіх до одного розстрілювати“.

Ми знаємо, що Гітлер зараз особисто редагує дення і веде пропаганду — дурні вигадки Геббельса вже не задовольняють — і він сам залементавав десятками тисяч листівок. Кривавий блазень заговорив про благородність, людодо почали хвилювати етичні норми. Ах, які небагатородні українці, не хочуть самі на собі накласти ярмо неволі! Людоїд Гітлер нахваляється, якщо партизани не перестануть стріляти, їх будуть розстрілювати. Але українські партизани на його листівки відповідають: ні, Гітлер, скажений пес, будемо тебе і твою орду бити вдень і вночі в чоло і в спину, доки розгромимо всю твою вовчу зграю.

Кривавий кат Гітлер оголосив „хрестовий похід проти Радянського Союзу, але український народ вже це п'яне варнякання німецько-фашистських гітлерівців. 1918 року німецькі окупанти теж балакали про „цивілізацію“; і тепер живуть на Україні десятки тисяч селян, у яких досі є рубці на спині від німецьких шомполів.

Командувач німецького окупаційного війська в Україні Гофман казав: „Україну вигадав я“, а фон Мумм вторив йому: „Український рух можемо використати, а потім його викинути“. Це він так казав про своїх „союзників“, поневолювачів українського народу, про гетьманців, що створили карні загони в Україні під німецьким командуванням. Німці тоді хотіли посадити на шию українському народові як „правителя“ одного з численних дегенератів дому Габсбургів. Але український народ з допомогою великого російського народу повстав проти окупантів. Славні сини України Щорс, Боженко і тисячі інших героїв повели проти німців полки, і запалала Україна в смертельній боротьбі з окупантами. Німців били з кулеметів, гвинтівок, колами, косами, нищили як скажених псів, і хвалені німецька армія разом з панськими та куркульськими синками — гетьманцями була розгромлена і вигнана геть за межі України.

Український народ пам'ятає і не забув, скільки добра тоді німецькі окупанти награвували і повивозили з України.

Відчувши величезну силу і безкрайню ненависть українського народу до фашистських загарбників, гі-

згряя дібрала собі в обоз петлюрівське і садибне сміття і вирішила: десь таки знайдуться українському селі хати, що одчиняють двері перед дітьми - диверсантами. Не вийшло з того нічого — ні не вийде. Колгоспники, чоловіки і жінки, вини-сидних бандитів. Український народ, з братер-допомогою російського народу, вперше в своїй історії здобув свободу, побудував могутню, багату українську державу, свою національну культуру, своє перемисльське господарство, передову індустрію і створив нове життя, що виплекало сотні тисяч героїв труда — робітників, колгоспників, агрономів, інженерів, лікарів, вчителів, робітників мистецтва і літератури. Український народ виховав і багато безстрашних героїв війни — льотчиків, танкістів, артилеристів, піхотинців.

Нашу велику, рідну Україну Гітлер хоче тепер перетворити в свою колонію!

Криваві фашистські пси знайдуть могилу на українській землі. Український народ знає, що перед ним смертельна небезпека. Нас ні на мить не налякають перші фашистські успіхи гітлерівських орд. Ми тверезо оцінюємо становище. Зухвалий, самовпевнений ворог знає, що на українській землі велику ненависть народу викликає хліб — знищені засіви, замість сала — свинячий жир, замість солодкого чаю — знищені колодязі.

Ворог шаленіє. Він розстрілює мирне населення,

заганяє в сараї жінок і дітей радянських службовців, що не встигли евакуюватися, і палить їх. У одного фашистського льотчика знайшли фотоапарат. Проявили плівку, на ній були зняті шибениці. Цей гітлерівський „цивілізатор“ з садистичною методичністю зняв в різних ракурсах десятки шибениць. Коло них стоять німецькі офіцери і регочуться. Ні, український народ, якого мріє Гітлер звести до ролі холопа, знає, добре знає, що таке фашистська культура! Дурні давно вже не родяться на нашій землі!

Український народ глибоко розуміє всю величність боротьби з фашизмом. Український народ знає, що він бореться, не шкодуючи життя, не тільки за себе, а й за інші поневолені фашизмом народи.

„Друзі мої!“ — так звернувся великий Сталін до радянського народу. Йому відповіли не тільки серія всіх радянських людей, — його підтримало все прогресивне людство.

Ми, українці, під проводом Сталіна не один раз громилі ворогів батьківщини.

У відповідь на заклик свого загартованого в боях і улюбленого всіма вождя крикнемо:

— Чуємо твій заклик, батьку!..

Станьмо муром, внуки і діди, вся Україна від малого до сивого, станьмо всім народом на запеклий бій з фашизмом, за свої землі, за свою славу, за свою свободу і честь.

Михайло Рубач

ВІТЧИЗНЯНА ВІЙНА СРСР ПРОТИ ФАШИСТСЬКОЇ НІМЕЧЧИНИ

I

Фашистська Німеччина підло, віроломно напала на нашу соціалістичну батьківщину. „Ця війна нав'язана нам німецьким народом, не німецькими робітниками, ні інтелігенцією, страждання яких ми добре розуміємо, а клікою кровожерних фашистських правих Німеччини“. (Промова В. М. Молотова, „Правда“, 17. VII).

Ворог жорстокий і неблаганний. Він ставить своєю метою загарбання наших земель, политих нашим потом, знищення нашого хліба і нашої нафти, здобутих нашою кров'ю. Він ставить своєю метою відновлення влади фашистів, відновлення царизму, зруйнування національної культури і національної державності росіян, білорусів, литовців, латишів, естонців, узбеків, татар, молдаван, грузинів, вірмен, азербайджанців та інших вільних народів Радянського Союзу, їх звільнення, їх перетворення в рабів німецьких князів-баронів“. (Й. В. Сталін, „Правда“, № 182).

У великому патріотичному пориві встав 200-мільйонний радянський народ на захист своєї соціалістичної батьківщини, виявляючи нечувані зразки стійкості, мужності.

Не вперше нашій батьківщині доводиться одбива-

тись від нападів жорстоких германських завоювальників, що намагались оволодіти нашими землями і підкорити свободолубний російський народ. Ці спроби завжди кінчались ганебним крахом.

Ще 750 років тому були утворені грабіжницькі рицарські ордени мечоносців і тевтонців для поневолення слов'янських народів Східної Європи. Свої грабіжницькі походи вони тоді прикривали нібито боротьбою християнства з язичниками. Ряд слов'янських племен були частково знищені вогнем і мечем, а частково знімечені. На захоплених землях підлі завоювальники побудували свої міста. Магдебург, Кенігсберг, Берлін стоять на землях, що колись належали слов'янам.

Німецькі барони зазіхнули були і на наші західно-руські землі. Але в 1238 р. галицько-волинська рать на чолі з князем Данилом Галицьким розгромила німецьких завоювальників під Дрогичином.

Та німецькі пси-рицарі не заспокоїлись. Вони розпочали грабіжницький похід на російські псковські й новгородські землі. Російські полки, керовані князем Олександром Невським, завдали німецьким рицарям-грабіжникам нищівного удару на льоду Чудського озера. Про цю знамениту битву, відому під назвою „Льодове побоїще“, Карл Маркс писав: „Олександр

Невський вирушає проти німецьких рицарів, розбиває їх на льоду Чудського озера, так що прохвости були остаточно відкинені од російського кордону“.

У 1410 році германські феодалні барони знов зібрались у похід на слов'ян. Величезна на той час — 150-тисячна армія Тевтонського ордена вирушила на схід. Одна лише важка рицарська кіннота, закована в важкі сталі панцери, нараховувала більше 30 тисяч. Для відсічі страшним завойовникам об'єдналися сили поляків, росіян, українців, білорусів, литовців та чехів. На допомогу слов'янам прибули і татарські загони.

У знаменитому Грюнвальдському бою у Східній Пруссії, поблизу сіл Грюнвальд і Танненберг, німецькі юрби були вщент розгромлені. П'ятдесят тисяч німецьких псів полягли трупом на полі бою, сорок тисяч німців було поранено. У полон було взято 15 тисяч німців разом з вищим командуванням. Вирішальну роль в бою відіграли стійкі смоленські полки, що витримали натиск рицарської кінноти, а згодом разом з поляками ударили на німецьке військо з флангу.

Грюнвальдський бій на кілька сот років зупинив німецький „Drang nach Osten“.

Під час семирічної війни (1756—1763 pp.) німці на чолі з пруським королем Фрідріхом II тричі зазнали поразки від російського війська. Німецькі фашисти обожають Фрідріха II, як справжнього німецького короля. Але саме цей Фрідріх II не раз тікав від російських військ. У 1859 році, після того, як російське військо під командуванням фельдмаршала Салтикова розгромило німців, Фрідріх писав: „Я нещасливий, що живу ще... Із 48-тисячної армії у мене не лишилось бодай 3 тисяч... Все тікає, я вже втратив владу“.

А в 1760 році російське військо захопило столицю Пруссії — Берлін. От про це фашисти старанно мовчать.

У першій світовій війні 1914—1918 років російські війська не раз завдавали німцям тяжких поразок. А чим скінчилася німецька окупація 1918 року? Проти грабування, терору й поневолення український народ розпочав вітчизняну війну. Понад 500 тисяч німецького окупаційного війська стояло влітку 1918 року на Україні, але вони не змогли тримати в покорі робітників і селян України. Під керівництвом більшовиків, за підтримкою братського російського народу український народ вигнав німецьких окупантів. Ганебно втікали вони з України. Куди поділася їхня пиха та бундючність!

II

Німецькі фашисти замовчують неприємні для них історичні факти. Вони поширюють по всьому світу брехливі теревені про непереможність німецької армії.

Цю брехню вони застосовують, щоб підбадьорювати своїх молодчиків-людоджерів, щоб сіяти тривогу і паніку в рядах противника.

Фашисти діють не тільки силою зброї, але і провокацією, брехливою агітацією.

„...Непереможних армій нема і не бувало, — зазначає товариш Сталін. — Армію Наполеона вважали непе-

ремною, але вона була розбита поперемінно російськими, англійськими, німецькими військами. Німецьку армію Вільгельма в період першої імперіалістичної війни теж вважали непереможною армією, але кілька раз зазнавала поразок від російських і англійських військ і нарешті була розбита англійськими військами. Те ж саме треба сказати про нинішню німецьку - фашистську армію Гітлера. Ця армія не зустрічала ще серйозного опору на континенті Європи. Тільки на нашій території зустріла вона серйозний опір. І якщо в результаті цього опору країн дивізії німецько-фашистської армії виявились розбитими нашою Червоною Армією, то це значить, що гітлерівська фашистська армія також може бути розбита і буде розбита, як були розбиті армії Наполеона і Вільгельма“ (Й. В. Сталін, „Правда“, № 182).

Гітлерівські агітатори намагаються обгрунтувати свої брехливі промови про непереможність своїх військ фактами легких своїх перемог 1939—1941 років. Проте вони старанно замовчують причини цих легких „перемог“.

Ми добре знаємо, що головною причиною гітлерівських завоювань було те, що німецько-фашистська армія не зустріла серйозного опору на континенті Європи.

Уряди завойованих Гітлером країн до війни не були підготовлені, воювати з німецькими фашистами не хотіли. Ці уряди вели з Гітлером переговори, прагнули скласти з ним угоду, намагаючись поступками відкупитись від фашистської агресії.

А коли влітку 1939 року почалась друга світова війна, виявилось, що Гітлер незрівняно краще підготовлений до неї, ніж його противники.

Франція не була підготовлена до війни. Фашистська Німеччина шалено озброювалась, а французькі військові заводи працювали на одну зміну. Деладе і Чемберлен їздили в Мюнхен до Гітлера на поклон. Навіть після початку війни, до генерального наступу німців, Франція й Англія не продовжили оборонної лінії Мажіно до моря. Гітлерівські агенти деморалізували французький тил, сіяли паніку й розклад. А потім, прорвавшись через Бельгію, обійшли лінію Мажіно. Могутня лінія оборони, будована протягом 15 років, устаткована багатьма тисячами гармат, тисячі сталених і бетонних укріплень, величезні підземні споруди, підземні шляхи зв'язку з мільйонним гарнізоном лишились поза театром воєнних дій. А коли в травні 1940 року настав вирішальний бій, французам і англійцям не вистачило 4—5 тисяч літаків, 10—12 тисяч танків. Це озброєння можна було вчасно виготовити. Були і кошти, і заводи, і конструктори, і рисунки. Правителям Франції не вистачало тільки волі до серйозної боротьби. Наскрізь реакційний вищий командний склад Франції здебільшого саботував готування до війни з фашистською Німеччиною. Світова історія не знає ще такого величезного злочину перед батьківщиною, який стався у Франції. За боягузтво й зрадництво правителів славний французький народ жорстоко спокутував своєю свободою, своїм життям.

но рос-
Німечч-

У таких умовах гітлерівці здобували свої легкі перемоги.
У Югославії на протязі років при владі перебував напівфашистський уряд німецької орієнтації. Югославською армією командували старі німецькі генерали. Лише за 10 днів до початку війни став до влади новий антинімецький уряд генерала Сімовича, який готувався до оборони. Але що можна було зробити за 10 днів? Він не встиг навіть змінити старий склад — гітлерівську агентуру. Перегрупування війська лише почалось, Гітлер поспішив напасти на ще не підготовлену до оборони Югославію. В цих несприятливих умовах героїчний сербський народ не міг чинити опір силам ворога, які переважали у три рази.

Грецька армія, яка нещадно громила італійських фашистів, була обійдена з глибокого флангу. Після героїчної оборони, у наслідок зради деяких генералів, грецька армія капітулювала.

Такі короткі причини „перемог“ гітлерівців у Європі. Німецьким фашистам щастило перемагати незрівняно слабших, не підготовлених, дезорганізованих армії противників.

Але як тільки армії Гітлера зустрічались з більш сильним противником, то міф про непереможність його військ зразу ж розвіювався. Згадаймо історію англійської оборони 1939 — 1941 років.

Англія теж не була як слід підготовлена до війни. Її не дуже численні сухопутні війська зазнали поразки у Франції. Але англійці не розгубились. Капітуляція Чемберлен пішов у відставку. Англійський уряд на чолі з Черчиллем організував англійський народ на опір. У найтяжчих умовах безперервного бомбардування найважливіших центрів Англії, під вогнем, день за днем зміцнювалась оборона. „Переможець“ Гітлер не наважився атакувати англійські острови. Адже це був би неширокий Ламанш відокремлював його від континенту. Навіть маючи тоді перевагу в повітрі, гітлерівці змушені були визнати свою неспроможність. Почалась велика морська битва за Атлантику. Не зважаючи на значні втрати англійського судноплавства, американська допомога не припинилась. Англійська авіація з щораз більшою силою і запевняттям бомбить німецькі військові об'єкти.

Підсумки повітряної війни над Англією говорять про явну поразку фашистської Німеччини.

Отож твердження про непереможність гітлерівських військ — це казка для боягузів, зброя в руках гітлерівських агентів для розкладу тилу його противника.

III

Гітлер кілька раз обіцяв Німеччині швидко закінчення війни. Після перемоги над Польщею, Францією, після здобуття Бельгії, Голландії, Норвегії, окупації Данії, здавалось, що от-от буде досягнений бажаний переможний мир. Але легкі перемоги не наближали миру. Англія продовжувала битися, відвертаючи гітлерівські армії на Балкани, в Африку і в Азію, всіляко

затягуючи війну. Всі розуміли, що тривала війна неодмінно приведе фашистську Німеччину до поразки. Її резерви — людські й матеріальні — не дозволяють довго воювати. Перемоги на Балканах мали другорядне значення, закінчення війни вони теж не дали.

Гітлер кидається на свою останню авантюру і віроломно нападає на СРСР, сподіваючись блискавичним ударом досягти Києва й Смоленська, розбити сили Червоної Армії, захопити родючі землі, хліб, нафту, цукор, поневолити й пограбувати народи Радянського Союзу, а згодом, зміцнившись за рахунок здобичі, знов кинутись на захід проти Англії, щоб досягти світового панування для німецького фашизму. Отакі божевільні плани Гітлера.

Щоб реалізувати їх, Гітлер концентрує на нашому кордоні 170 дивізій, серед них десятки танкових мотомеханізованих дивізій, кілька тисяч літаків. Це велика сила.

Ворог дужий і підступний. Його війська за попередні 20 місяців набули певного воєнного досвіду. Раптовість удару, несподіваний віроломний напад створили на короткий час вигравне становище гітлерівським військам. Частина нашої прикордонної території захопили німецько-фашистські війська, заздалегідь підтягнуті до нашого кордону. Але перевага несподіваного удару має значення тільки на перший час, поки не будуть підтягнуті основні сили радянських військ до головних пунктів натиску гітлерівських військ.

Товариш Сталін з цього питання зазначає, що фашистська Німеччина „добилась цим деякого вигравного становища для своїх військ протягом короткого строку, але вона прогала політично, викривши себе в очах усього світу, як кривавого агресора. Не може бути сумніву, що цей нетривалий воєнний виграв для Німеччини є лише епізодом, а величезний політичний виграв для СРСР є серйозним і тривалим фактором, на основі якого повинні розгорнутись рішучі воєнні успіхи Червоної Армії у війні з фашистською Німеччиною“. (Й. В. Сталін, „Правда“, № 182).

Уже в перших боях передові частини Червоної Армії, наші славні прикордонники так вперто і героїчно обстоювали кожну п'ядь рідної радянської землі, що за 8 днів були розгромлені кращі мотомеханізовані дивізії фашистів, знищено 2500 ворожих танків і 1500 літаків. За перші 12 днів війни з СРСР фашисти втратили більше ніж за 20 місяців війни з іншими країнами.

Головні сили Червоної Армії тільки стають до бою. Дальша боротьба буде ще упертішою, приведе фашистів до ще більших втрат. Воєнний досвід радянських військ зростає з кожним днем. Резерви фашистської Німеччини будуть недостатні для поповнення таких великих утрат. Тиск фашистів за якийсь час неминуче послабшає. Але це в майбутньому. А покищо кровожерний ворог ще дужий, він ще кидає в бій свіжі резерви. Над вітчизною нависла грізна небезпека. Розгром фашистської Німеччини — це завдання нелегке, яке вимагає величезного напруження всіх сил радян-

ського народу, вимагає найбільшої саможертви і героїзму.

Адже має бути знищена багатомільйонна, добре організована і чудово озброєна армія злочинних загарбників. Має бути знищено тисячі танків і літаків.

Грандіозні розміром бої, нечувані й небачені в світовій історії, відбуватимуться на фронті довжиною понад дві тисячі кілометрів.

Ми мусимо ясно і чітко уявити собі всю складність і трудність рішення цього завдання. Не зважаючи на великі труднощі, жертви, величезне напруження, що їх вимагатиме ця велетенська боротьба, ми бадьоро і впевнено дивимось на її перспективи, бо глибоко переконані в тому, що фашистська Німеччина буде розгромлена, що перемога буде за нами.

Цю впевненість вселяє в нас не тільки палке бажання перемогти підлих ворогів, але й тверезий розгляд становища гітлерівських сил, його тилу, порівняно з нашими силами і станом нашого радянського тилу.

IV

Щоб розуміти, чому сили фашистської Німеччини будуть слабнути, а не зміцнюватися, треба знати стан гітлерівського тилу.

Завоювавши майже всю Західну і Центральну Європу, Скандинавський та Балканський півострови, фашистська Німеччина не зміцнілася, а ослабла — вона утворила ворожий собі, революційно-настроєний тил. На Заході, поруч з Англією, що продовжує боротьбу, лежать підкорені Франція, Бельгія, Голландія; народи цих країн пограбовані, розорені й принижені. Вони примушені платити величезні податки на утримання окупаційних військ. Народ голодує, діти вимирають, панує безробіття. Швидко росте й посилюється ненависть до фашистських завоювників.

На сході — у Чехії, Польщі, Югославії панує ще жорстокіший терор. Фашистські звірі фізично знищують молоде покоління цих країн. Тисячі молодих поляків, чехів, сербів щоденно зазнають арештів, їх нещадно катують, розстрілюють. У Польщі й Чехії мобілізовано й вивезено в Німеччину понад 3 мільйони чоловіків. Їх поставлено на найтяжчу каторжну роботу. Їх „годують“ сурогатним хлібом і водою. Сотні тисяч таких рабів XX віку вмирають од виснаження.

З країн, зайнятих німцями, вивезено все — харчі, фураж, худобу, одягу. Офіцери гітлерівської армії чинять нечувані знущання й насильства над жінками. У Польщі й Сербії денщики мають право зупинити на вулиці якубудь жінку й відвести її для задоволення похоті панів офіцерів. Фашисти провели нечувану мобілізацію багатьох тисяч дівчат на комплектування військових домів розпусти. Протести батьків приводили тільки до масових розстрілів.

Впродовж багатьох століть Чехія, Польща, Сербія боролися за свою національну незалежність проти натиску німецьких полчищ. Державну незалежність малих слов'янських народів нині знов розтоптали тевтони XX віку, що по-звірячому знищують мільйони людей.

Люта ненависть до німецьких фашистів росте й риться по цих країнах щораз дужче.

Не зважаючи на жорстокі репресії, масові розстріли, все частіше відбуваються активні виступи проти німецьких фашистів, все більше буває вбивств німецьких офіцерів і поліцаїв. У каналах і річках Голландії, Бельгії, Франції щораз частіше спливають їхні трупи. Висаджуються в повітря склади, мости, пошкоджуються телефонний і телеграфний зв'язок. У горах і лісах Польщі, Чехії, Сербії з'явилися добре озброєні партизанські загони. Щоб підтримувати свою владу в окупованих країнах, фашистам доводиться тримати в них величезні гарнізони. У Югославії розташовано понад 400 тисяч німецького війська, у Чехії — 300 тисяч, у Польщі — 500 тисяч, у Норвегії — до 300 тисяч, у Франції — коло 600 тисяч. Загалом фашистській Німеччині в окупованих країнах доводиться тримати від 2 до 3 мільйонів солдатів, розпоршуючи свої сили.

Героїчна боротьба радянського народу підіймає дух до протесту, енергію боротьби пригнічених фашизмом народів Західної Європи. Активність їхнього опору день від дня зростатиме. Фашистській Німеччині доведеться не зменшувати, а збільшувати свої гарнізони по завойованих країнах. А це буде неможливо зробити, бо війна з СРСР поглине всі резерви.

У всіх пригнічених фашизмом країнах мільйони людей слухали, довідалися про промову товарища Сталіна, що заявив: „Метою цієї всенародної вітчизняної війни проти фашистських гнобителів є не тільки ліквідація небезпеки, навислої над нашою країною, але й допомога всім народам Європи, що стогнуть під ігом німецького фашизму...“ „Наша війна, — каже товариш Сталін, — за свободу нашої вітчизни зіллється з боротьбою народів Європи й Америки за їх незалежність, за демократичні свободи.“ (Й. В. Сталін, „Правда“, № 182).

Тили фашистської Німеччини начинені вибуховим матеріалом надзвичайної сили. Мільйони поневолених, ще недавно вільних людей сповнені лютою ненавистю до німецьких фашистів і тільки чекають змоги кинути ся у жорстоку боротьбу з ненависними мерзенними катями людства.

V

20 місяців війни фашистської Німеччини значною мірою вже послабили й виснажили її воєнну міць. Англійські повітряні бомбардування завдали серйозних руйнувань найбільшим індустріальним центрам Німеччини. Зруйновано багато військових — авіаційних і танкових заводів в Ессені, Кельні, Бремені, Гамбурзі, Кілі, Ейвесельдорфі й ін. Правда, фашистська Німеччина орудує в ряді додаткових заводів на території завойованих країн, але вони не можуть поповнити попередніх втрат. Майже всі авіаційні й інші військові заводи Німеччини розташовані в сфері досяжності англійської і радянської авіації і можуть бути обстріляні з повітря від заходу до сходу і від сходу до заходу. Фашисти швидко відчують грізну силу повітряних ударів.

До літа 1941 року Гітлер мобілізував усе чоловіче

й ... від 18 до 45 років, вичерпавши цим основні резерви. Далі чисельність гітлерівських армій збільшувались або за рахунок мобілізації чоловічого віку, або за рахунок мобілізації населення поранених країн. І в тому, і в другому є велика небезпека для фашистської Німеччини. Народні маси Німеччини віком 40—50 років пройшли велику політичну школу дофашистської демократичної Німеччини. Серед сотні тисяч революційних робітників, комуністів, ненавидять фашизм і Гітлера, співчують СРСР, бажають воювати з радянським народом, розуміють несправедливість і приреченість гітлерівської авантюри.

Вони покищо скуті, примушені коритись жорстокій терористичній гітлерівській політиці.

Але в майбутній упертій боротьбі, коли військові фашистських військ буде завдано серйозних поразок — ці кращі представники німецького народу, поневолені гітлерівськими верховодами, скажуть своє почесне слово, активно допоможуть громити гітлерівський режим.

Гітлер, безумовно, зробить спробу послати проти СРСР поневолені ним народи. Для цієї мети він вже намагається організувати добровільні загони французів, словаків, поляків і т. ін.

Але ці народи настільки сповнені ненависті до фашистської Німеччини, що його спроби зазнають ганебного краху. Гітлер боїться дати зброю до рук поневолених народів: він має всі підстави побоюватись, що в перших же боях вони перейдуть на сторону СРСР.

У 1812 році Наполеону пощастило рушити проти Росії італійські, польські, німецькі та угорські полки. Але навіть у Наполеона — великого полководця — саме ці частини розпалися першими.

Нікчемний блазень, людоджер Гітлер представляє жах, жорстоку середньовічну реакцію. Він повернув Європу до страхіть середньовічної інквізиції й первісних дикунів. Чим може він спокусити пригнічені ним народи до боротьби з СРСР?

Все передове, поступове людство всього світу постане проти гітлерівського режиму.

VI

Гітлеру доводиться боротись на два і більше фронтів.

Віроломно напавши на СРСР, Гітлер вважав, що буде вести війну тільки на Сході, з СРСР. Він сподівався, що війною з СРСР він купить мир з Англією на Заході. Але людоджер Гітлер помилився. Битись йому доводиться на два fronti: і проти Англії, і проти СРСР. Виступи керівників англійського уряду Черчілля, деїз, декларація керівників Сполучених Штатів Америки не залишають щодо цього жодних сумнівів. Першого ж дня, коли стався злочинний напад гітлерівців на СРСР, Черчілль від імені англійського уряду заявив: Ми ніколи не будемо вести переговори з Гітлером. Ми битимемо його на суші, на морі, в повітрі. Ми пошлемо Росії і російському народові всяку допомогу, яку тільки зможемо. Ми звернемося з закликом до всіх на-

ших друзів і союзників у всіх частинах земної кулі піти тим же шляхом.

... Ми запропонували урядові Радянської Росії яку завгодно технічну або економічну допомогу... Ми бомбитимемо Німеччину вдень і вночі, з дедалі більшою силою скидаючи на неї чимраз більшу кількість бомб і примушуючи Німеччину відчувати щомісяця дедалі гостріше ті нещастя, на які вона прирекла людство". („Правда", № 172).

І справді, англійська авіація продовжує інтенсивно бомбити індустріальні й військові центри Німеччини. Англію активно підтримують Сполучені Штати Америки з їхньою могутньою індустрією. Десятки океанських пароплавів щоденно підвозять в Англію зброю, танки, літаки.

З кожним тижнем військова міць Англії збільшується. Її удари по Німеччині будуть все більш відчутні.

Перспективи воєнної боротьби на два fronti дуже деморалізують народні маси Німеччини, що розуміють безнадійність такої боротьби.

Адже недавно самі німецькі фашисти у своїй центральній газеті писали, що найбільша загроза для фашистської Німеччини — це війна на два fronti, що саме в наслідок такої війни Німеччина неминуче зазнає поразки, як зазнала поразки за першої імперіалістичної війни 1914—1918 рр.

Три місяці тому це визнавали самі керівники німецьких фашистів. Ведучи війну на два fronti, вони вже зазнали величезної дипломатичної поразки. Англія і Америка, всі держави, що перебувають у сфері їхнього впливу, активно виступають проти фашистської Німеччини, допомагаючи СРСР. Таким чином, спроби організувати хрестовий антибільшовицький похід капіталістичних країн проти СРСР ганебно провалилися.

VII

У боротьбі проти фашистської Німеччини наші сили невичерпні. Під керівництвом великого Сталіна ми створили за роки сталінських п'ятирічок могутню оборонну промисловість. Вона спроможна забезпечити нашу героїчну Червону Армію найбільш досконалим озброєнням. Наші найважливіші оборонні заводи розташовані поза досяжністю фашистської авіації. Виробнича допомога спроможна швидко поповнювати убуток.

Кількістю літаків, досконалістю конструкцій радянська авіація займає одне з найпередовіших місць у всьому світі. Ми маємо багато тисяч літаків першої бойової лінії. Вже перші 15 днів другої вітчизняної війни незаперечно довели нашу перевагу в повітрі. Наші герої — сталінські соколи — безстрашно нападають на фашистських стервятників, часто примушуючи їх тікати.

Гітлерівська авіація, щораз придушувана нашою, не в силі робити глибокі рейди. Їй доводиться переважно захищати й підтримувати свої мотомеханізовані частини, захищати свій тил.

Наші танки й артилерія кількістю та конструкцією стоять на тій же висоті, що й авіація. Наші славені

медіа-літературного мистецтва. Вона — з народом. Вона — на передових позиціях бою.

Одним з яскравих прикладів військової роботи письменника є вся практика таких визначних літературних радянського народу, як О. Корнійчук, М. Бажан, В. Василевська. Ці письменники виступають і колективно, і індивідуально, але завжди яскраво, цікаво, завжди вони привертають увагу багатомільйонної аудиторії. Вони — прекрасні журналісти, прекрасні промовці. Мало не щодня звучить голос цих письменників по радіо. Вони ушляблюють доблесть червоних воїнів, відкидають й нещадно висміюють фашистських брехунів і зрадників. Статті й нариси О. Корнійчука, М. Бажана, В. Василевської ми читаємо в центральних газетах Москви, в „Комуністі“, в „Советской Украине“. На всю країну прозвучала пісня М. Бажана — „Клятва“:

„Ніколи, ніколи не буде Україна
Рабою німецьких катів!“

Гострі і хвилюючі виступи О. Корнійчука. Пафосом величезного дихання пройняті публіцистичні матеріали В. Василевської. Ці письменники бувають у військах, тісно зв'язані з трудящими Києва, щоденно проводять різноманітну масову і політичну роботу.

* * *

Фронтowa й армійська преса повністю оцінила силу письменницького слова. Письменники пишуть нариси про героїв вітчизняної війни, статті про партійну і комсомольську роботу в умовах фронту, створюють сатиричні відділи в газетах, дають римовані лозунги; їздять на лінію вогню і там зміцнюють свою дружбу з бійцями, ділять з ними тяготи і труднощі фронтового життя.

В одній з військових газет працюють С. Голованівський та І. Стебун. Свої нариси вони пишуть живо і цікаво, часто виступають і в центральній пресі. В іншій військовій газеті — письменники Д. Вишневський, П. Байдебура, А. Хазін, І. Шутов, С. Борзенко, В. Гавриленко. Знову ми довідуємось про бойову роботу поета І. Муратова, нагородженого медаллю за участь у боях з білофінами. Понад двадцять письменників - киян вирушили недавно на різні ділянки фронту. Серед них В. Кучер, О. Левада, І. Нехода, Г. Полянкер, В. Торієв, Ю. Костюк, Л. Недоля, І. Гончаренко, В. Собко, С. Крижанівський, С. Гордєєв, Л. Дмитерко, Є. Адельгейм, К. Герасименко та інші.

Фронт і тил щодня чують слово літераторів, які працюють по лінії фронтового радіо. Це — Іван Ле, І. Фефер, М. Тардов, Л. Первомайський, С. Складенко, Я. Качура, Ю. Мартин. Вони виїжджають на фронт і, не обмежуючись збиранням матеріалу, виконують ще різноманітні функції політпрацівників.

В різних частинах зустрічаємо ми письменників М. Талалаєвського, З. Каца, М. Шеремета, П. Дорошка, Ю. Корецького, О. Кундзіча.

Значну роботу розгорнули в київській пресі А. Малишко, А. Головка, А. Шиян, С. Воскресенко. Читачі звикли читати в газетах їхні нариси і вірші.

* * *

День - у - день читач бачить імена письменників Харкова в газетах „Соціалістична Харківщина“, „Красное Знамя“, „Ворошиловец“. Письменники Ю. Смолич, Ю. Шовкопляс, В. Владко, М. Трублаїні та ін. друкують свої оповідання та нариси і в центральних газетах. Ю. Смолич виступає, крім того, і як фейлетоніст.

Реорганізується відповідно до воєнного часу „Літературний журнал“, редактором якого є Ол. Десняк. Розгорнули випуск книжок сучасної воєнної тематики видавництва „Радянський письменник“ та Держлітвидав. В цих книжках подано яскраві бойові епізоди, показано роботу тилу.

„Радянський письменник“ уже випустив збірки П. Тичини — „Ми йдемо на бій“, М. Рильського — „За рідну землю“, М. Бажана — „Клятва“, книжки Ю. Смолича — „Народ воює“, Ю. Шовкопляса — „Сказані вовки“, В. Владка — „Патріотки“. „Стальні москити“, О. Десняка — „Ненависть“, Є. Шемплінської — „Письмо в Варшаву“, І. Сенченка — „Віч - на - віч“, В. Кузьміча — „В грозу“, А. Гака — „Оповідання комбайнера“, Я. Гримайла — „Завод - фортеця“, О. Донченка — „Секретне завдання“, І. Плахтіна — „Непереможний народ“, М. Трублаїні — „Життя за батьківщину“, збірки віршів Б. Бездомного, Т. Масенка, Л. Топчія, Б. Котлярова, колективні збірки „Пощади ворогу не буде“ та „Вперед боевые полки!“ Багато книжок виходить, багато здано на виробництво. Готують до друку свої роботи Л. Юхвід, Л. Смілянський, Л. Новиченко, О. Полторацький, Д. Петровський. Держлітвидав випускає твори Нік. Ушакова, Ю. Яновського, П. Панча, Н. Рибак, О. Донченка, Ол. Новицького та багато інших. Виходить збірка публіцистичних творів О. Корнійчука, М. Бажана, В. Василевської.

Наталя Забіла проводить роботу з дитячими письменниками, щоб найближчим часом випустити нові книги, яких чекають радянські діти. Крім того, вона очолила роботу над створенням у місті „Вікон сатири“, що ними дуже цікавиться населення.

Харківські письменники проходять військове навчання в народному ополченні.

* * *

Час підсумків ще не настав. Проте, немає сумніву, що ці підсумки будуть славні, що вони говоритимуть про величезний ріст і змужніння нашої літератури в боях з запеклими ворогами радянського народу. Письменники виконують свій обов'язок громадян та бійців. Вони накопичують небувалий досвід. Вони створюють книги, повні величі, присвячені героїчному народові нашої країни, який під проводом товариша Сталіна громить і остаточно розгромить орди німецьких фашистів. Цей час — не за горами!

КРИТИКА І БІБЛІОГРАФІЯ

ФРОНТ І ТИЛ

Під такою назвою видавництво „Радянський письменник“ випускає бібліотечку художньої літератури. Могутньою стіною встав великий радянський народ на священну вітчизняну війну проти німецького фашизму. В лавах озброєного народу бачимо ми чимало радянських письменників. Поети, прозаїки, драматурги, уславлені своїми літературними творами, здобувають нині воєнну славу, багнетом і гранатою захищаючи оспіваний у натхненних піснях Радянський Союз — батьківщину справедливості і творчого труда. Поруч з цим і на фронті і в тилу не залишають письменники звичної зброї — гострого більшовицького пера. Вже в перші дні розбійницького нападу фашистських орд на радянську землю в наших газетах друкувалися поезії, в яких поети висловлювали справедливий гнів радянського народу, його готовність розчавити зарозумілого ворога. Невдовзі у видавництвах почали з'являтися книжки — художні розповіді про героїзм на фронтах і в тилу. За перший місяць війни українське видавництво „Радянський письменник“ встигло видрукувати вже півтора десятки книжок, які складають разом маленьку бібліотечку.

Серію „Фронт і тил“ відкривають дві колективні віршовані збірки українською і російською мовами: „Пощади ворогу не буде“ і „Вперед, боевые полки!“ У вірші „Грізний час“, висловлюючи почуття бійців, мобілізованих в перший день війни, поет і бойовий командир Червоної Армії Петро Дорошко говорить:

„Ми знали, що прийде цей грізний час,
Ми лави еднали дружно.
І ось вітчизна покликала нас,
І встали
всеоружно!“

Разом з бійцями на захист країни Рад встав весь радянський народ, у тому числі й жінки. Бойові патріотичні почуття нашої жінки прекрасно висловлює Наталя Забіла в хвилюючій поезії „За нашу землю“:

„До тих країв, де в бурях незабутніх
Мое юнацтво й молодість пройшла,
До тих дітей, що їм ясне майбутнє
Найлюдяніша партія дала,
До тих малят, яким я присвятила
Всю міць моєї творчої снаги,—
Лише через мое безживне тіло
Переступивши, дійдуть вороги!“

Рядки ці звучать переконливо. Ніяка темна сила не зможе спинити народ, який вирішив так боротися — він обов'язково вийде переможцем!

Величезну силу і певність перемоги дав радян-

ському народові історичний виступ 3 липня по радіо великого вождя народів, Голови Державного Комітету Оборони товариша Й. В. Сталіна. Терень Масенко в поезії „Сталінська певність перемоги“ розповідає, з якими почуттями слухали ми всі цю промову, як організовано і спокійно десятки мільйонів людей взялися реалізувати завдання, поставлені вождем:

„Сталінська сила і спокій
Нас приведуть до мети!“

В обох поетичних збірках читач знайде нові пісні, вдалі сатиричні вірші, переклади творів єврейських поетів. Звертає на себе увагу вірш М. Хашеватського „Песня про лейтенанта Иванова“ — одна з перших спроб змалювати героїчний подвиг славних соколів нашої авіації.

Чималий інтерес викличе колективна збірка „Грізний сміх“. Сюди увійшли антифашистські сатиричні вірші, епіграми, анекдоти. Гострою зброєю сатири б'ють поети просто в лоб знахабнілого ворога, плямують дезертирів, панікерів, підозріло „балакучих“ людей. Здебільшого відправну точку для автора становить конкретний факт, те або інше газетне повідомлення. Один з розділів збірки так і названий: „Краткие примечания к газетным сообщениям“. Як епіграф, ідуть рядки з газети, і сама епіграма подається в формі своєрідної віршованої примітки до цих рядків. Наприклад, до газетного повідомлення: „За свою книгу „Моя борьба“ Гитлер получил миллион марок“ — поет А. Введенський подає таку епіграму:

„Сей выродок — „наполеон“
За книжку получил миллион.
Оставим мы „наполеона“
Без головы и без миллиона.“

Той же А. Введенський після епіграфа: „Немецких солдат перед выступлением поят водкой“ — подає епіграму:

„— Пьяным море до колен! —
Так решил бандит-грабитель.
Мы ж, такого взявши в плен,
Отправляем в вытрезвитель.“

Систематична видача фашистським командуванням горілки своїм солдатам є основою вдалого анекдоту Г. Літвача (діалог відбувається в німецьких окопах):

„— Чули, партизани знов цистерну з горілкою розбили!
— О, то значить і сьогодні наступу не буде!“
З інших матеріалів збірки відзначається своєю до-

ністю вірш Б. Котлярова „Водка и сводка“, в якому, як фабрикується брехливі зведення німецького командування про величезні „перемоги“.

Серед поетичних збірок в серії „Фронт і тил“ — індивідуальні книжки — Л. Топчія „Военное время“ та Б. Котлярова „Победитель“. В обох цих книжках — багато хороших творів. Л. Топчієві найкраще вдалося поезії, в яких він розповідає про рядових радянських людей, що виявили доблесть і відвагу в боях з люксембурзькими ворогами країни Рад. Ми бачимо таких людей в поезіях „Герой“, „С озера Хасан“, „Портрет“. Вертають на себе увагу також пісні Топчія, особливо лірична пісня „У колодязі“.

В збірці Б. Котлярова добре звучить пафос ненависті до ворога (вірші „По-руськи“, „Чужой штык“), а також хороші твори про безмежну любов радянської молоді до нашої прекрасної батьківщини („Тонино письмо“, „Двое“).

Проза, що вийшла в серії „Фронт і тил“, досить різноманітна своєю тематикою і кількісно складає більшість книжок.

Серед творів, що розповідають про роки громадянської війни і розгром німецької інтервенції на Україні, звертає на себе увагу „Народ воює“ Юрія Смолича. Збірка складається з п'яти оповідань, які послідовно змальовують різні етапи боротьби — від початку інтервенції до перших організованих виступів більшовицьких загонів. З властивим йому вмінням Смолич змальовує письменник образи людей на фоні значних напружених подій. Особливо хочеться відзначити образ машиніста Шумейка. Більшовик, керівник підпольного комітету, Шумейко так розмовляє з німецьким полковником, що той починає боятися великої конденсованої сили, яка стоїть за надзвичайно спокійним, навіть іронічно настроєним машиністом. Урочистими фарбами змальовує Смолич постать більшовицького керівника і в рамках того ж невеличкого оповідання сатирично зображує німецького полковника петлюрівського коменданта, при чому обидва останні портрети мають і свої відмінні риси: петлюрівський блязень і боягуз не схожий на смішного в своєму самозадоволенні бундючного кайзерівського солдафона.

Про бойові епізоди в перші дні війни розповідають в своїх книжках Юрій Шовкопляс, Микола Трублаїні, Володимир Владко, Олесь Донченко. Ці книжки не однакові тематично, дія в них відбувається і на землі, і на воді, і під водою, і в повітрі, але є в них одна дуже важлива спільна риса: письменники правдиво і переконливо розповідають про велику внутрішню зібраність і мобілізованість радянського воїна, про його непохитну віру в перемогу над оскаженілим ворогом.

В оповіданні Ю. Шовкопляса „Полювання на вовків“ (воно займає основне місце в його книжці „Ска-

жені вовки“) дія відбувається на прикордонній заставі в ніч на 22 червня, за кілька годин до початку війни. Героїчні прикордонники знищують ворожих диверсантів, що пробралися на нашу територію. Багато мужності і своєрідної військової спритності виявляють в цій операції радянські воїни і серед них військовий лікар, відомий читачеві з попередніх книжок Шовкопляса, проникливий Михайло Григорович Піддубний.

Звичайні радянські рибалки стоять в центрі оповідання М. Трублаїні „Життя за батьківщину“. Вийшовши в море, екіпаж маленької рибальської шхуни випадково став свідком, а далі й активним учасником воєнних дій. Вісімнадцятилітній юнга Іван Солоний, захопивши разом з рибалками й військовим пілотом ворожий торпедний катер, завдає серйозного удару ворожим кораблям.

Лейтенант Петро Смірнов з книжки В. Владка „Стальні москити“ і підводник Євген Соколовський з книжки О. Донченка „Секретне завдання“ — дійові й ініціативні люди. Активна участь Смірнова в операції з'єднання радянських торпедних катерів проти фашистської зграї — це великої ваги справа, як і вдала та розумна розвідка Соколовського в тил білофінів з метою виявити укріплення узбережжя.

Вдало змальовані образи основних персонажів цих книжок говорять про перший досвід радянських письменників у правдивому показі героїки великої вітчизняної війни і внутрішнього світу героїв фронту. Видавництво „Радянський письменник“ в дальших книжках серії „Фронт і тил“ мусить велику увагу приділити таким творам. Бійці Червоної Армії щоденно на фронтах розкривають злочинські підступні заходи німецьких фашистів. В процесі боротьби зростають люди, кожен день дає нових героїв. Озброєний народ — багатомільйонний радянський читач — хоче побачити їх на сторінках наших книг. Радянські письменники можуть відповісти на це лише одним: хорошими книжками, де на весь зріст були б зображені чудесні люди нашої вітчизни.

Кілька книжок серії присвячено показу трудового героїзму в тилу, організації і навчанню загонів народного ополчення. Ці книжки написані в формі нарисів і дають читачеві чимало фактичного матеріалу, цікавого своєю пізнавальністю. Хочеться відзначити безперечно вдалі нариси В. Владка — „Патріотки“, А. Гака — „Батьківщина кличе“ і Я. Гримайла — „Завод-фортеця“.

Вони агітаційні в точному і повному розумінні цього слова. Змальовуючи патріотку, яка заміняє в цеху чи на комбайні свого чоловіка, що пішов на фронт, або показуючи робітника, що проходить військове навчання у загонах народного ополчення, письменники закликають читачів наслідувати приклад своїх героїв.

Гр. Гельфандбейн

ПОЕЗІЯ БОЮ¹

Народний співець завжди з народом. В дні визвольної боротьби українського народу в 1648 році кобзарі, ідучи в лавах козацького війська, славили героїзм і відвагу повсталого народу. У вітчизняну війну 1912 року поет-гусар Денис Давидов, громлячи разом з партизанами війська Наполеона, оспівував героїзм, доблесть руського солдата. 1918 року, в дні визвольної війни українського народу з кайзерівсько-німецькою залою, безіменні поети-партизани і червоноармійці складали пісні, з якими йшли в бій. В цих піснях славили мужність і безстрашність славетної Червоної Армії, що трощила окупантів, вигоняючи їх з рідної Радянської землі.

¹ Ігор Муратов. „Двадцятий полк“. „Радянський письменник“, 1941, 61 ст.

В часи великої вітчизняної війни народів Радянського Союзу проти гітлерівської орди убивць і гвалтівників, що по-злочинськи вдерлася на нашу землю, український радянський поет Ігор Муратов із зброєю в руках нищить оскажених варварів, фашистських бандитів, ошалілих ворогів людства, ворогів всієї людської культури. Штиком і пером сержант Муратов громить людоджерів. Книга поезій Ігоря Муратова „Двадцятий полк“, що недавно вийшла з друку, пройнята глибоким почуттям радянського патріотизму, любові до партії Леніна — Сталіна та грізною наступальною силою радянського народу. В простих, щирих словах, що йдуть від серця, оспівав поет правду героїчних бойових епізодів. У віршах „Капітан Неборак“, „Номер без сітки“, „Перший бій“ Ігор Муратов з пристрасною бійця малює безстрашних,

мужність червоноармійців, єдиної непереможної армії в світі, яка несе щастя, честь, свободу, визволення народів, пригніченим вироками-фашистами. Капітан Неборак, що веде у наступ червоних бійців, вчить їх в цьому наступі не вмирати, а перемагати:

„Капітан Неборак, як нам важко було!
Як нам легко було, капітан!
Ти привів таки нас, ти навчив таки нас
Рвати морок і твердь на шмаття
І у слухний свій час, і у смертний свій час
Твердо вірити тільки в життя“ (стор. 11).

Червоноармієць Омелько, в мирний час артист цирку, ризкуючи життям, безстрашно балансує над провалляем на дротині, щоб з кулеметами перейти на той бік і цим допомогти розбити ворога („Номер без сітки“). Комсомолец Крон, палаючи святою ненавистю до фашистів, перед боем подає заяву про вступ до більшовицької партії. Його поранено. Але й поранений він не залишає свого місця, і, затуляючи рану патронташем, нищить ворога влучним, снайперським вогнем:

„І стріляв без промаху
Рідний хлопець наш,
Штурмом починаючи
Свій партійний стаж“ (стор. 9).

В інших поезіях, як от „Зимова ніч“, „Бойові баяни“, „Рядовому піхоти“, Ігор Муратов відтворює в поезії життя фронту в перерві між боями.

Почуття всіх бійців, основу бойового, наступного духу, художньо-яскраво зображує поет-боєвірші „На шляху до Сортовали“. Жанровий малюнок насичений глибокою ідейністю. Рухає бійців вперед в справедливість нашої справи, свідомість того, що веде батько наш, великий Сталін.

„Ми гранатою пробились і штиком,
І котилась буйна слава нам услід,
Бо зорів нам ти, наш Сталін, ти наш світ!“

(стор. 8)

В „Романтичній баладі“, в прекрасному вірші „Сестра“ Ігор Муратов відбив могутнє почуття єдності радянського народу з рідною Червоною Армією, його самовіддану працю, що провадиться під гаслом: „Вперед до перемоги над ворогом, все для фронту“. Поет „Двадцятий полк“ оспівує бойову дружбу, скріплює кров'ю, зігріту радістю спільної перемоги над озвірілими вироками-фашистами.

В дні грізної битви радянського народу з гітлерівськими розбійниками на весь голос звучить бойова поезія Ігоря Муратова, що запалює читачів наступальним бойовим духом і стверджує зброєю художнього слова те, чим живе радянський патріот: „Справа наша справедлива!... Перемога буде за нами!“

Андрій Ключчя

ЧУТТЯ БАТЬКІВЩИНИ¹

Після довгих років розлуки поет відвідав рідні місця, з якими зв'язані дитячі і юнацькі роки. Хвилювання й спогади, що наринувли на нього, з справжнім натхненням передано в поезії „Рідна сторона“. Ось воно миле сільце, рідна хата, подвір'я, посивілий батько, друзі далеких років. Хвилювання, що огортає поета, знайоме кожній людині.

„Легенький подих вітру в верховітті
І яблуня шепоче при вікні.
Стою і думаю. Нічого в світі
Таки нема ріднішого мені
За ці дерева, сутінню сповиті,
За ці поліські обрії лісні,
За вітер, що приносить ніжну щирість,
За все оце, де народився й виріс“.

Про що не говорив би Петро Дорошко, чуття любові „до рідної стороньки“, як співається в пісні, не покидає його. В поезії „Добрий ранок, рідна сторона“, розповідається про збудження сонячного дня, про красу і велич всесвіту. Щезли хмари, порідшали тумани, на стежку з листя падає роса. Сходить сонце. І поет з повні серця вітає свою країну, трудовитий і талановитий радянський народ, рідні краї:

„Дишуть силою масні лани,
Люди йдуть — землі хазяїни,
На обличчях у людей весна,—
Добрий ранок, рідна сторона!“

Тема батьківщини, рідного краю є наскрізною для всієї збірки, і це надає їй суцільності і чіткої ідей-

ної спрямованості. Майже у всіх поезіях книжки поет знову і знову вдається до своєї основної думки — до рідних місць. Він оспівує рідне село, луки, степи, ліси, друзів дитинства, яблуню, що привітно кивала йому своїм гіллям.

Який же зміст автор вкладає в слова „рідна сторона“? Чи не обмежується він тільки спогадами про село, хату, друзів дитинства? Для таких побоювань немає жодних підстав. Навпаки, книга поезій яскраво показує, що під словами „рідна сторона“ Петро Дорошко розуміє всю нашу величезну радянську країну, від берегів Тихого океану до Карпатських гір. Усі її куточки, міста, села, всі братні республіки і братні народи однаково дорогі й близькі йому. „Рідна сторона“ це й є соціалістична батьківщина. Благородною, патріотичною любов'ю до свого рідного краю перейнята вся книга. Ця любов виявлена сильно і яскраво, вона заражає, хвилює, передається читачеві.

З розділу „З доріг і мандрів“ ми довідуємося, що поет любить мандрувати. Не звичайна собі цікавість, а бажання пізнати, вивчити свою країну примушує його багато їздити, ходити, плавати по морях.

Він побував у Самарканді, в степах Казахстану, плавав по Чорному, Каспійському та Аральському морях, ходив гірськими стежками сонячного Криму. І скрізь він почуває себе на рідній землі, скрізь знаходить своїх друзів, товаришів і братів.

Петро Дорошко — український поет. Він дуже любить Україну, її природу, культуру, її героїв, що боролися за свободу свого народу. Залишаючись національним поетом, він не знає національної обмеженості. Навпаки,

¹ Петро Дорошко. „Рідна сторона“. „Радянський письменник“ Київ — Харків, 1941, стор. 152.

знаково дорогі Азія, її храми, побудовані Та-
машаном, майдан Регістана, вірші Джамбула, культура
республік:

„О Казахстан! Ясні аральські води!
Я з України вам привіз поклін,
Я вам привіз привіт мого народу.
Вітаю радість золотих долин.
Вітаю щастя кожного аула,
Казахську пісню і домбру Джамбула“.

„Я Азію любитиму повік“ — заявляє поет у вірші
„Стою, залитий саявом золотим, навів Аральське
море полюбивши“, — каже він у вірші „Аральське
море“, прощаючись з Каспійським узбережжям, і обіцяє
завітати в ці місця. Йому хочеться через кілька
років ще раз подивитися на цей край, що розцвів, як
Іскандерівський сад. І цим віршем Петро Дорошко
перетворюється з віршами інших радянських поетів.
Вірш поетеса Ахавні Григорян так висловила ці
чужі любові до батьківщини:

„Каждый твой город, мой край дорогой,
Близок душе беззаветной моей,
Близки мне песни и смех молодой
Наших счастливых советских людей.
Кто б собеседником ни был моим —
Русский, грузин, осетин или таджик, —
Мы на одном языке говорим —
Слышу я сладкий отчизны язык“.

Найслабшою частиною збірки є розділ „Вербовий
мед“. Нічого нового Петро Дорошко не зумів сказати

про вічно юну тему поезії — любов. Ці поезії подібні
одна до одної, як дві краплі води, і складається таке
враження, немов би ми уже десь читали чи чули їх...

Прекрасна поема „Дитинство“. Це, мабуть, най-
краща річ книги, найдозріліша, ясна й чиста, як дже-
рельна вода. Петро Дорошко описує своє дитинство
приятелювання з Грицем, перше кохання. Перед нами
проходить імперіалістична війна, батька забирають до
армії, мати помирає під час пожежі. Потім громадянська
війна, комсомол, шкільні роки.

В цій поемі багато наших сучасників побачать себе,
нашу епоху, події, учасниками яких були ми всі. З цього
погляду образи поеми типові. Через індивідуальне автор
показує загальні риси молодого людини нашого часу.

В поемі багато ліричних відступів, дуже яскраві
описи природи. У автора гострий погляд, оптимістичне
сприйняття життя, вміння схоплювати і відбивати не
тільки великі події, але й деталі.

Хибою книги є деяка ритмічна одноманітність
поезій. Переважну більшість творів написано одним
розміром. Поет не використовує всіх можливостей для
того, щоб поліпшити техніку вірша. І тут серйозна за-
гроза зупинитися в своєму розвитку, заспокоїтися на
тому, що вже досягнуто. Хибою книги є також те, що
автор включив до збірки ряд творів недосить повноцін-
них. Надто це стосується розділу „Вербовий мед“.

Проте ці мінуси не можуть змінити загальної оцінки.
„Рідна сторона“ — досягнення автора. Це хороша
збірка, яка свідчить, що в особі Петра Дорошка ми
маємо обдарованого, талановитого поета.

Яків Донской

ЗМІСТ

	Стор.
Виступ по радіо Голови Державного Комітету Оборони Й. В. СТАЛІНА	5
Павло Тичина — Ми йдемо на бій. Поезія	8
Микола Бажан — Вперед, червоні партизани! Поезія	8
Максим Рильський — Вогонь, залізо і свинець. Поезія	9
В. Владко — Удар на себе! Оповідання	10
Михайло Бірюков — 22 червня 1941 року. Поезія	14
Ол. Десняк — Подвиг Власенка. Оповідання	15
Д. Каневський — Партизанська пісня	16
Ельжбета Шемплінська — Віктуар. Поезія. Переклав Ол. Но- вицький	17
Ельжбета Шемплінська — Німці. Поезія. Переклав А Шми- гельський	17
Петро Козланюк — На привалі. Оповідання	18
Микола Нагнибіда — Малахів курган. Поезія	20
Марія Галич — Випускники. Оповідання	21
Олекса Новицький — Нехай наша сила на ворога гряне. Поезія .	24
Л. Речмедін — Народ воює. Оповідання	25
М. Ю. Лермонтов — Два велетні. Переклала Н. Забіла	31
„ — — Поле Городіна. Переклав Д. Бакуменко	31
Олександр Корнійчук — Гітлер — лютий ворог українського народу. Стаття	32
Михайло Рубач — Вітчизняна війна СРСР проти фашистської Німеччини. Стаття.	33
Яків Городской — Письменники - патріоти	38

КРИТИКА І БІБЛІОГРАФІЯ

Гр. Гельфандбейн — Фронт і тил.	40
Андрій Клоччя — Поезія бою (Ігор Муратов, „Двадцятий полк“).	41
Яків Донской — Чуття батьківщини (Петро Дорошко, „Рідна сторона“). Рецензія.	42

Відповідальний редактор *Ол. Десняк*

„Литературный журнал“

Орган Союза Советских Писателей Украины.

(Отпечатано на украинском языке).

Год издания шестой.

Адрес редакції: Харків, Чернишевська вул., 59. Тел. 7-37-82.

КВ 14925. Зам. № 1868. Тир. 25.000. 8 друк. арк. Облік.-авт. 10.

В 1 друк. арк. 49.500 літ. Підписано до друку 18/VIII 1941 р.

Ціна 1 крб. 50 коп.

Книжкова ф-ка ім. Г. І. Петровського, Харків, вул. К. Маркса, № 1.

